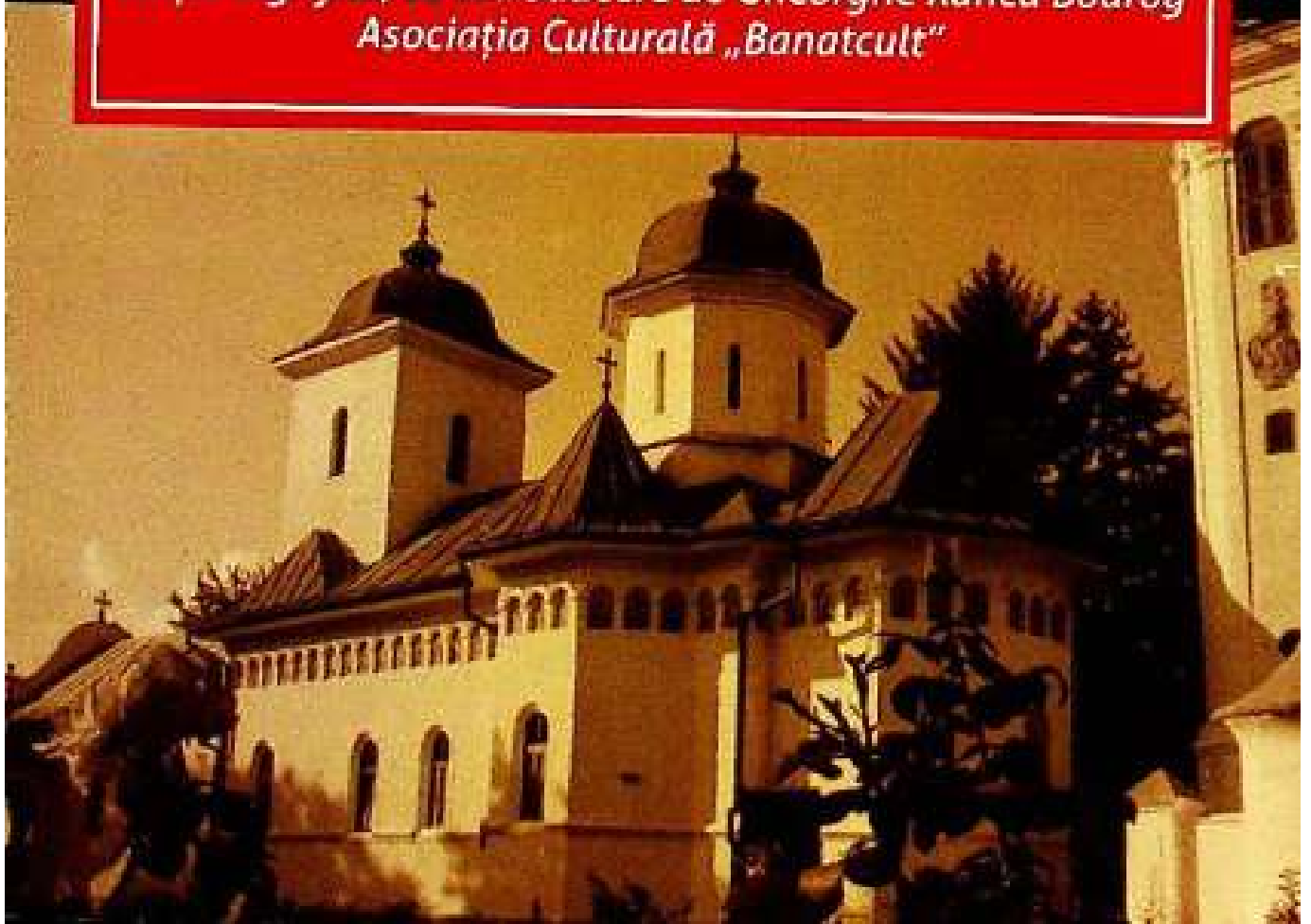

Petre Ugliș Delapecica

Scurtă
MONOGRAFIE
a
sătulețului milenar
BODROGUL VECHI

*Editie îngrijită, cu introducere de Gheorghe Rancu Bodrog
Asociația Culturală „Banatcult”*

PETRE UGLIȘ DELAPECICA

Scurtă
MONOGRAFIE
a
sătulețului milenar
BODROGUL VECHI

*Ediție îngrijită, cu introducere de Gheorghe
Rancu Bodrog
ASOCIAȚIA CULTURALĂ „BANATCULT”*

 Editura
HOFFMAN

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României UGLIȘ
DELAPECICA, PETRE**

**Scurtă monografie a sătuleșului milenar Bodrogul Vechi /
Petre Ugliș Delapeca ; ed. îngrijită, cu introd. de prof.
Gheorghe Rancu Bodrog, Asociația Culturală "Banatcult". -
Caracal : Editura Hoffman, 2015**

ISBN 978-606-615-882-4

I. Rancu-Bodrog, Gheorghe (pref.)
908(498 Bodrogul Vechi)

www.LibrariaHoffman.ro
www.EdituraHoffman.com
Tel. 0740 984 910
Fax 0249 460 218

CUVÂNT ÎNAINTE

Într-o zi, trezit ca din visare, îmi cade în mână un manuscris *Scurtă monografie a sătulețului milenar Bodrogul Vechi* de Petre Ugliș Delapecica. În documentările mele, privind cercetarea istorică, aflasem că un fost învățător în sat, prin perioada primului război mondial, de altfel un bun pedagog, ar fi lăsat, în manuscris, o monografie a satului Bodrogul Vechi.

Odată cu trecerea timpului și după îndelungate cercetări în teren, stând apoi de vorbă pe rând cu regretatul meu profesor de pedagogie, dr. Vasile Popeangă, care deținea manuscrisul, cu prof. dr. Anton Ilica, care scrisese un articol despre întâlnirea lui Petre Ugliș cu savantul român Nicolae Iorga la Mănăstirea Hodoș Bodrog, și nu în ultimul rând cu D-na prof. Delia Chevereșan (n. Rachici, din Bodrog), care în cadrul unui Simpozion internațional a prezentat lucrarea „Destinul unui dascăl – Petre Ugliș Delapecica (1885 – 1978)”, am hotărât ca înainte de a demara elaborarea unei monografii a satului Bodrogul Vechi aveam datoria morală a-i da viață lucrării distinsului înaintaș – Petre Ugliș care, trudise la timpul său, la această muncă de întocmire a unei monografii.

Lucrarea eminentului dascăl a fost întocmită la cererea Asociației transilvănene, ASTRA, care prin apelul lansat a găsit ecou și în acest sătuc de pe Valea Mureșului unde-și îndeplinea misiunea de „apostol al neamului” învățătorul Petre Ugliș Delapecica.

În prima parte a lucrării autorul face referiri la cadrul natural și apoi la istoricul așezării. În rândurile dedicate ambientului natural se descriu așezarea satului, condițiile de climă și sol, neplăcerile prilejuite de cursul Mureșului precum și bogăția acestor meleaguri populate încă din cele mai vechi timpuri. Cum era și firesc, autorul leagă, pe bună dreptate, satul de istoricul mănăstirii Hodoș Bodrog entități care s-au dezvoltat împreună de-a lungul sutelor de ani. Desprindem din această prezentare o abordare a elementului local de istorie prin păstrarea unor legende care au rezistat în timp. Într-unul din subcapitolele părții I se aduce în discuție fenomenul *lotriei* când vorbește de *handucii* Suciu și Iancu Bitangu aspect prezent și în zona Mureșului inferior. Are puterea să găsească motivele pentru care satul a rămas în urma celorlalte așezări din împrejurimi punând rămânerea în urmă pe seama izolării sale din cauza lipsei drumurilor de legătură cu alte localități mai mari. Datele furnizate de autor sunt

prețioase nu atât datorate surselor de informație științifică cât mai ales informațiilor orale pe care le obține de la unii dintre locuitorii satului, buni cunoscători ai trecutului localității.

Partea a II-a a studiului ne prezintă cadrul social, economic și cultural al satului după datele avute la îndemână din diferite arhive precum și din istoria locală păstrată prin viu grai. Deși la unele subcapitole prezentările sunt sumare, cu trimitere directă la Monografia comunei Pecica, autorul dă de înțeles că satul Bodrogul Vechi s-a dezvoltat, din punct de vedere istoric, social, economic și cultural în strânsă legătură cu localitatea Pecica de care satul Bodrogul Vechi aparținea în mai multe perioade ale dezvoltării sale.

Trebuie să remarcăm rândurile prin care autorul prezintă cele două instituții surori: biserica și școala. Biserica satului Bodrog are două etape – prima etapă este construcția mănăstirii Hodoș Bodrog iar după strămutarea cursului râului Mureș se impunea imperios necesar construirea unei biserici proprii, precizând *că aceasta s-a ridicat prin contribuția tuturor credincioșilor din această parohie.* Școala este cealaltă instituție căreia Petre Ugliș îi acordă un loc de cinste fiind de altfel și reprezentantul ei. Un element de mare

însemnătate îl reprezintă descrierea cetății Ceala, din apropierea satului Bodrogul Vechi, informație foarte importantă pentru cercetători.

Rămân pentru istorie cele două tabele referitoare la locuitorii satului care și-au pierdut locuințele în urma catastrofalei inundații din 1970, a locuitorilor carora casele le-au rămas nedărâmate, dar foarte șubrede din punct de vedere al stabilității. În cuprinsul manuscrisului, pe care îl vom prezenta în continuare sub semnătura învățătorului Petre Ugliș Delapecica, apar trei subcapitole care lipsesc din monografie: Povestitorul Ghică Damian, Dimitrie Rancu, țăran doinaș și Aron Costin, vătaful călușerilor. Socotim că descrierea acestor subcapitole ar putea fi căutate în zona preocupărilor sale legate de culegerea folclorului, al poveștilor și al tradițiilor locului.

Am găsit în rândurile scurtei monografii îndemnul că „*întotdeauna trebuie să dai satului ce-i al lui: cinstea și onoarea cuvenită pe care să le sădești ca pe o sămânță de crez și slavă*”.

Succinta monografie, văzută din perspectiva autorului ei, aduce în realitate satul meu cu aspectele lui frumoase și curate, pornite din: dragostea față de părinți, în care nu era zi să nu fiu certat pentru neînțelegerile cu vecinii mei Mladăn și Mănăilă, respectul pentru dascălii

mei, chipul de sfântă a învățătoarei mele Maria Milancovici și mai târziu profesorii mei de istorie I. Teodorescu și Aurel Lazăr, dorul de hârjoana cu prietenii din copilărie din mijlocul satului, din fața casei lui Mia Damian, lumina pură, de trăire sufletească odată cu timpul petrecut în fața stranei bisericii ascultând, nemișcat, pe preotul Gh. Luca.

Ca un fir roșu subliniem remarcabila forță identitară a satului românesc „*veșnicia s-a născut la sat*” (cum scria cu adâncă înțelepciune și îndreptățire marele filozof Lucian Blaga) exprimată tacit și în acest spațiu românesc prin păstrarea și promovarea limbii și a credinței strămoșești, a datinilor și obiceiurilor, miturilor, legendelor doinelor, poveștilor sau poeziilor populare, culese cu atâta migală de autor și valorificate la adevărata lor valoare.

În textul monografiei lui Petre Ugliș *sună clar obârșia rurală* cum curge uneori apa, în undele vijelioase ale Mureșului, trezind parcă lumea la realitate. Chiar dacă lucrarea face excepție de la buna tradiție a școlii monografice românești din perioada interbelică, totuși rămâne ca o teză temeinic clădită, ca un adevărat edificiu social istoric, cu eforturi deosebite și cu argumentele de care dispunea, acolo unde era cazul.

Simpla trecere în revistă a sumarului acestei lucrări monografice ilustrează evoluția istorică și transformarea vieții oamenilor din arealul Mănăstirii Hodoș Bodrog, a satului Bodrogul Vechi de care aparținea mănăstirea (sau, dacă vreți, Bodrogul Vechi aparținea de mănăstire?!) cu parcurgerea celor mai importante perioade și momente istorice și asumarea transformărilor, inevitabile pe parcursul îndelungatului drum străbătut de bodrogani, adevărați și valoroși exponenți ai virtuților neamului românesc în multe și dificile etape și momente din trecut.

Toate aceste probe, ca de altfel multe altele, ilustrate cu dibăcie de autor, argumente istorice și convingerea de autor în scurta sa monografie, îndreptățesc aprecierea noastră pozitivă privind imensa muncă, dăruirea depusă de autor și minunatul rezultat al acestor eforturi.

Bodrogul Nou, 13 – 15 august 2014

Gheorghe Rancu Bodrog

SCURTĂ MONOGRAFIE A
SĂTULEȚULUI MILENAR

BODROGUL VECHI

Scrisă de Petre Ugliș Delapecica

București 1969

ÎN LOC DE PREFAȚĂ

Pe la sfârșitul primului deceniu al secolului al XX-lea, Asociațiunea Transilvăneană de la Sibiu, lansase un apel către învățătorimea și preoțimea dintre Tisa și Carpați, ca aceia dintre ei care știu a mînui condeiul, să scrie monografia satelor lor.

La frumosul îndemn al acestei citadele culturale de la noi, mi-am pus și eu în gând să scriu monografia acestui sat, precum și a satului meu natal, Pecica.

Stabilindu-mă aici ca învățător tânăr, în apropierea Aradului, unde mi-am făcut studiile la Preparandia de aici, am ținut un viu contact cu unii din profesorii mei tineri: Secula Sever și Nicolae Mihulin, ani dearândul, care mereu mă îndemnau să scriu și să adun bogatul folclor pe care am reușit să-l descopăr aici.

Îndrăgind mai mult folclorul, am lăsat monografiile pe planul al doilea și numai mai târziu am continuat cu culegerea materialului pentru acestea.

Nori grei au venit peste zilelele mele. A trebuit să-mi părăsesc sătulețul meu drag și să mă stabilesc în comuna Bara, nu departe de Lugoj. A izbucnit războiul prim mondial. După

un an și jumătate, am fost și eu mobilizat, anulându-mi-se scutirea de sub arme.

După doi ani petrecuți pe frontul de la Doberdo-Isonzo, Monte-Cimone și Sette-Comuni platou (platoul de la Asiago) am plecat cu unitatea mea compusă din 82 de românași în Italia, iar eu am fost dus la Roma, unde nici nu visasem să ajung.

Și aici am ajuns să fiu de folos. Am fost unul din cei șapte ofițeri români din Lagărul de prizonieri de la Cassino din provincia Caserta, care am fost duși la Citta-ducale unde am format nucleul Legiunii Române din Italia.

În vara anului 1918 am plecat pe front cu Legiunea Română, cu cele dintâi două eșaloane, luptând la Piave, până în clipa când armata germano-austro-ungară a fost nimicită.

Am ajuns să trăiesc cele mai fericite clipe ale vieții mele.

Ajuns acasă, în țara mea desorbită și mărită, m-am apucat încet să-mi continui monografiile scrise abia de jumătate. De atunci și până de curând am tot adunat material și astăzi încerc să-l înmănunchez și să-l pun în mâna celor dornici să-l cunoască.

Autorul

București, la 10 iunie 1969

PARTEA I

Descrierea fizică

Între mulțimea satelor și a cetăților care de nenumărate veacuri au fost întemeiate, stăpânite, apărute și lăsate nouă ca o prețioasă moștenire, se numără și sătulețul Bodrogu Vechi, numit în scriptele mai vechi și Hodoș Bodrog, probabil după numele mănăstirii Hodoș Bodrog, care a fost ridicată aici prin veacul al VII-lea sau al VIII-lea.

Octogenarii călugări de la această mănăstire, între care era și Nifon Cuzman, fost învățător aici în sat, povestea că înaintașii săi, înainte cu 60-70 de ani povesteau că actuala biserică a mănăstirii a fost clădită după ce a fost pustiită de tătari prin anul 1243 și reclădită de călugări, tradiția veche spunea că mănăstirea pustiită de tătari a fost zidită pe temelia altei mănăstiri foarte vechi, tot din piatră de codru și din cărămidă arsă.

Apele bogate ale bătrânului Mureș, prinse într-o frumoasă cunună de păduri seculare, în vremurile de restriște, au fost un adăpost prielnic străbunilor noștri, care își aveau aici asigurată hrana lor în roadele pământului darnic, în pescuitul neîntrerupt în tot cursul anului, iar numeroasele lor turme de vite mari și mici, își

găseau aici iarba grasă, ghinda și jirul, hrana mult prețuită a porcilor. Mlaștinile și desișul pădurilor întinse le întărea siguranța.

Tradiția spune că acest sat este mai vechi decât mănăstirea și că ar fi de aceeași vechime cu satul vecin Pecica.

Un mare neajuns care a contribuit foarte mult la rămânerea în urmă a acestui satuleț este faptul că aproape în fiecare primăvară, până în preajma Rusaliilor, viiturile mari de ape ale Mureșului se revărsau pe toată întinderea pădurilor cu excepția puținelor grinduri mai ridicate din sat și din câmp. Până la retragerea apelor sătulețul rămânea complet izolat.

Un alt neajuns de o gravitate mai redusă este datorat tot Mureșului. La începutul gerului, apa acestui râu începea să înghețe și sloii deși de gheață împiedică traversarea râului.

Drumuri de legătură dintre Bodrog și Pecica, ori dintre Bodrog și Arad nu are decât drumuri naturale care sunt liniile largi trasate de inginerii silvici pe vremuri și pe care se transportă în cursul iernilor, ori al verilor, când pământul permite trecerea (transversarea) mlaștinilor cu căruțe, ori azi cu camioane încărcate cu lemne și bușteni grei.

Veacuri de-a rândul, acest sat uitat de oameni și de Dumnezeu, așezat între Arad și

Pecica, n-a avut norocul să i se facă un drum pietruit cât de cât, rămânând un fel de „Cenușotcă” între sate.

Străduțele satului sunt neregulate și înguste.

Când se revarsă apele Mureșului, prin mijlocul satului se plutește cu luntria.

Astăzi situația materială a locuitorilor s-a schimbat foarte mult. În urma reformei agrare din anul 1929 numărul locurilor de case s-a ridicat la 37, iar pământ arător s-a dat la un număr de 67 inși, în întindere de 206 jugăre cadastrale și 924 stânjeni pătrați.

Prin această reformă situația materială a locuitorilor a început să înflorească. În scurtă vreme toate locurile de casă au fost zidite, ridicându-se pe ele case frumoase, spațioase și moderne. Numărul familiilor s-a înmulțit.

Casele n-au mai fost acoperite cu trestie, papură ori cu paie de secară ci cu țiglă marca „Bohn”.

În anul 1937 satul și-a ridicat o bisericuță modestă, despărțindu-se, în cele spirituale, de biserica mănăstirii Hodoș Bodrog.

În ultimii ani, sub regimul democrat – popular, apar an de an tot mai multe case având aspect de vile, zidite numai din cărămidă arsă cu

ferestre mari, ca la orașe, având spre stradă porți și garduri de fier, vopsite în culori vii.

Temelia caselor este făcută din beton armat. Fațadele caselor noi imită întocmai pe cele de la orașe, atât ca modele cât și în coloratura zugrăvelii, făcându-le cât mai frumoase și mai plăcute ochiului

Harnicii colectivști ai acestui sat au început să se ia la întrecere nu numai în ceea ce privește clădirea caselor ci și în ce privește aranjamentul în interior. Locul mobilierului rustic a început să-l ia mobila ultramodernă de azi, aranjată cu gust rafinat de gospodine.

Lumina electrică a împrăștiat întunericul din acest sat. Acest cuib străvechi, așezat între Mureș și păduri, astăzi este în plină dezvoltare silindu-se parcă să recâștige din timpul pierdut de-a lungul atâtor veacuri trăite în sărăcie, întuneric și umilințe.

SITUAȚIA

Satul este situat pe malul drept al Mureșului, în mijlocita lui apropiere, care face hotarul de miazăzi al acestuia la aceeași distanță între comuna Pecica și între orașul Arad.

La răsărit, miazănoapte și apus se întinde pământul arător în întindere de peste șapte sute de jugăre cadastrale care astăzi este în întregime în stăpânirea celor ce-l muncesc, pământul este foarte roditor, provenind din aluviunile fluviului Mureș, care mii și mii de ani i-a fertilizat solul cu deseale lui inundații.

Pe globul pământesc satul este situat la $38^{\circ} 50'$ longitudine estică de la meridianul „Ferro” și la $46^{\circ} 08'$ latitudine nordică. Deasupra nivelului mării este între 103 – 110 metri.

De la marginea terenului de cultură se întind frumoasele păduri cu bogăția lor de tot felul mai ales ca floră și mai puțin ca faună.

Până în anul 1840 -41 mănăstirea nu era despărțită de satul Bodrogu Vechi. Mureșul trecea pe sub tărnul înalt sub formă de deal care se vede la cca un kilometru de la mănăstire spre miazăzi, numit de localnici „Dealul Vinghii”.

În cursul celor doi ani s-a făcut stretăierea albiei în linie dreaptă, așa cum se vede azi. Până la acea dată apa Mureșului făcea o curbă de cca trei kilometri. Prin această îndreptare Mureșul s-a scurtat cu aproape trei Km, împiedicând în mare parte inundațiile.

CLIMA

Datorită Mureșului cu bogăția de apă în tot cursul anului, clima este sănătoasă cu un aer curat la ceea ce contribuie și vegetația bogată a pădurilor înconjurătoare.

Verile sunt lipsite de căldurile înnăbușitoare de la câmpie, iar iernile nu sunt prea geroase. La aceasta mai ajută și marea întindere a zecilor de km pătrați de pădure precum și mulțimea mlaștinilor care străjuiesc acest sătuleț.

ISTORIA

Această așezare omenească are o istorie foarte veche, ceea ce dovedesc cronicile din acele timpuri, care nu pot fi desmințite. Tot ele, ajutate și de tradiția locală, spun răspicat că satul

Bodrog este mai vechi decât orașul Arad din vecinătatea lui.

Cine au fost aceia care l-au întemeiat și de unde își trage numele, nimeni nu știe. Această numire se mai întâlnește pe cursul superior al Tisei, unde neamul nostru a avut vechi așezări de sate și se prea poate ca o parte din acestea să se fi îndepărtat de acele locuri care erau prea des năpăstuite de desele năvăliri barbare între anii 400-700 și coborând, ca pescari și plutași ducând sare, pe apa Tisei până la gura Mureșului, să se fi îndreptat spre aceste locuri liniștite și mai bogate.

O altă numire străveche cu același nume este și pe cursul inferior al Tisei, în dreapta ei, la revărsarea în Dunăre. Este vorba de comitatul Bodrog /Baci Bodrog/. Cum pe ambele maluri ale Tisei, până la revărsarea ei în Dunăre, am avut vechi așezări cu populație valahă, până și în zilele noastre, vestiții pescari pe Tisa, de care pomenește și marele nostru istoric N. Iorga.

Aceste străvechi numiri sunt legate de trecutul nostru bimilenar pe care l-am păstrat cu sfințenie.

Viața acestui sat, multe veacuri de-a rândul a fost legată de mănăstirea de aici numită „Hodoș”. Această numire se întâlnește des în satele Banatului nostru încă din vechime, ca

nume de familie. Să scri monografia satului fără a mănăstirii Hodoș este a face un lucru numai de jumătate. Tradiția locală a acestui locaș a fost purtată pe buzele bătrânilor călugări veacuri dearându-l.

Octogenarul Ieromonah Nifon Cuzman, fost în tinerețe învățător în acest sat, povestea de multe ori că înaintașii săi călugări, tot octogenari, în tinerețele lui îi povesteau că această mănăstire este una din cele mai vechi de pe valea Mureșului, având – spuneau ei atunci – peste o mie de ani. Că ar fi fost reclădită în cursul veacurilor, de trei ori, tot pe același loc și tot din același material.

Piatra de var se aducea cu plutele pe Mureș și se ardea de către călugări după cum spuneau bătrânii călugări.

Cine să fi fost acest Hodoș de la care și-a primit mănăstirea numele nu se știe. Poate vreun voievod valah care să fi stăpânit pe aceste meleaguri, așa cum a făcut voievodul valah Ahtum în cetatea lui din Ghedoș, reclădită după două-trei sute de ani de un anume Prodan, cum spun cronicile străine.

Actuala biserică a mănăstirii a fost reclădită pe temelia altei biserici foarte vechi, având aceeași temelie. Mai spuneau călugării că

cea dintâi biserică a fost făcută cu părăii din lemn de gorun/stejar. La fel a fost și clopotnița.

Clopotnița de azi a bisericii este ridicată aproape de intrare. Pe frontonul ei sudic are cioplit din piatră chipul unui luptător care ține înfipt în vârful sabiei capul unui turc cu turban, dovadă că a fost un general ucis în luptă. Turnul poate să fi fost ridicat după izgonirea turcilor din țară (1699).

O cronică din anul 1177¹ când regele ungar Bela al III-lea, care a domnit între anii 1172 – 1196, își organiza țara și dădea în scris drepturi de proprietăți, el dăruise o diplomă însemnată și *prepoziturii din Orod* (Arad), în care se spune între altele că „*moșia acestei prepozituri numită Șega², începe la un anumit loc pe țărmul Mureșului și se mărginește cu pământul bisericii din Hodoș*”.

De aici rezultă că în acel an mănăstirea era veche proprietară de pământ, înaintea prepoziturii, care atunci va fi luat ființă în Orod (Arad).

O altă cronică³ mai spune că în acest sat a fost ridicat un turn de veghe în stil gotic,

---

¹ Karacsony I. Ismaretlendelmagyarorszagi monostorok.(
Tortenelmi es regeszteti ertesito) Temesvarott, 1905,XXI, pag. 27

² Șega și azi o suburbie a Aradului

³ M, Arad varmegye monografiaja

probabil pe locul mai ridicat dintre școala veche și biserica nouă a satului.

Tot o cronică veche ungară amintește că pe timpul regelui ungar Bela al IV-lea (1235-1270) a dat poruncă să se zidească în unele sate de pe cursul Mureșului mai multe cetăți între care este amintit și satul Bodrog.

Satul acesta ca și toate satele din cele mai îndepărtate timpuri erau formate numai din 20-30 familii, așa au fost satele Popin, Bașaraga și Ghedoș din jurul Pecicăi și așa a fost și Bodrogul până în zilele noastre. Satele erau așezate la 3-5 km depărtare unele de altele, ca la caz de nevoie să se poată ajuta unele pe altele. O statistică de prin anul 1870 spune că numărul caselor în Bodrog era de 33 de fumuri.

MĂNĂSTIREA HODOȘ BODROGULUI

Se știe că toate mănăstirile de pe acele timpuri tulburi erau ridicate în apropierea satelor la cca 1 km depărtare, pe deoparte ca să poată fi la îndemâna credincioșilor pentru trebuințele lor sufletești ca: botezuri, cununii, înmormântări etc., iar pe de altă parte ca să aibă călugării brațe de muncă la lucrările lor de pe întinsele moșii primite în dar de la regi și de la voievozi.

În satele în care se afla câte o mănăstire aceasta de regulă ținea loc și de biserică.

Credincioșii ajutau călugărilor la diferite munci grele și pentru plată. Așa bunăoară sub regele Bela al III-lea călugării din mănăstirea Hodoș au primit de la rege dreptul ca să aducă pe seama populației o mare cantitate de sare din Ocnele de sare care era adusă aici cu ajutorul plutelor pe apa Mureșului.

Sarea se aducea până la Orod (Arad) unde se descărca de pe plute în Depozitul mare din marginea Mureșului, (lângă fosta școală comercială și Administrația Financiară). Pentru mănăstire plutele veneau până la Bodrog și aici se descărcau într-o magazie mare de unde se vindea populației din satele învecinate până la mari depărtări.

Sarea avea un preț mic. Călugării o vindeau cu un oarecare spor din care își făceau un venit pentru întreținerea mănăstirii și pentru plata muncitorilor care le dădeau mâna de ajutor. Foarte multe familii s-au stabilit în apropierea mănăstirii trăind în vecinătatea ei.

Călugării vindeau sarea și în schimbul altor materiale de valoare ca: felurite țesături, ceară, miere, grâne, vite și altele. De aici se derivă și cuvântul: salariu, de la sare din care își făceau salariile.

Pentru zece mii de bolovani de sare aduși cu plutele pe Mureș până la Orod se plătea 25 mărci⁴. În anul 1233 regele Andrei al II-lea (1205 – 1235) a dat drept mănăstirii ca să aducă cu plutele o mie de bolovani de sare, iar în anul 1293 regele Andrei al III-lea (1290-1301) atestază clar existența mănăstirii arătându-i și situația: *terra Hodos monostera vocata iuxta Morus existens*⁵.

După cum mănăstirea Hodoș și-a păstrat atributul de la satul Bodrog, numindu-se Hodoș Bodrog, tot așa a primit și ajutorul sătenilor la ridicarea mănăstirii, bucurându-se văzând că în apropierea satului lor se ridică un locaș de închinare.

SATUL SUB OCUPAȚIE TURCEASCĂ

După dezastrul de la Mohacs, când turcii au repurtat o victorie zdrobitoare contra Ungariei, a căzut și Aradul cu satele învecinate sub stăpânirea mohamedanilor între care se

---

⁴ Juhasz Kalman, Acsanad – Temesvari puspokseg tortenete (1243 – 1307)

⁵ Karacsonyi J., op. cit.

număra și Bodrogul, având și el partea lui de suferință.

O cronică veche din acea epocă ne spune că locuitorii acestui sat

s-au văzut siliți să adreseze o pâră sultanului însuși împotriva Begler beiului (sub generalul) din Timișoara și împotriva slujbașilor turci că aceștia *îi silesc să lucreze la repararea „compei”* (brodul, bacul) de peste Mureș din dreptul satului Felnac, mai jos de Bodrog, vecin peste Mureș cu satul Popin (azi dispărut), motivând că *ei nu aparțin de sectorul Felnacului ci al Timișorii și că afară de aceasta li s-a mai cerut să dea „unt și lemne”*⁶. Sultanul le-a făcut dreptate.

LEGENDA MĂNĂSTIRII HODOȘ

Satul și mănăstirea din ziua când s-au văzut așezate în strânsă vecinătate au început să-și ducă sarcinile ajutându-se reciproc. Numai așa se poate explica faptul că mănăstirea între timp a primit numele de Hodoș Bodrog pe care îl

---

⁶ Szentklaray, Torok okleveltar (pag.96). Ujabb reszletek delmagyarorszag torok hodoltsag tortenetebol (Arhiva cronicelor turcești. Părți mai noi din istoria ocupației turcești a Ungariei de miazăzi)

păstrează până în ziua de azi, aproape 800 de ani.

Iată Legenda pe care o redau așa cum mi-a fost povestită acum șaiszeci și cinci de ani de octogenarul călugăr Nifon Cuzman:

Se spune că demult, demult, un văcar al turmei unui om bogat care mergea zilnic cu turma de vaci să le pășuneze și de câte ori le ducea la Mureș să le adape vedea că taurul Hodoș rămânea în urma turmei și începea să scormonească pământul cu coarnele la rădăcina unui stejar bătrân.

Odată văcarul își lăsă turma să meargă singură la Mureș, iar el se luă pe urma taurului vrând să vadă ce caută și ce face Hodoș acolo.

Ajungând taurul la locul pomenit a început să sape și să scormonească pământul cu coarnele lui albe și puternice. Văcarul se apropie de acel loc și deodată văzu ceva sclipind printre rădăcinile stejarului. Era o lădiță. Scoase lădița. Era o lădiță de argint. Văcarul îndepărtă taurul și se apucă să taie cu cuțitul rădăcinile care îmbrăcaseră în ele chipul frumos al unei icoane. Dedesuptul rădăcinilor scoase o icoană a Maicii Domnului.

Scoase icoana și luând lădița le duse stăpânului său povestindu-i cum a descoperit

Capul bouului Hodoș, cu coarneau lui impresionante, se păstrează într-o cutie mare cu geam și este așezat în tinda bisericii deasupra ușii de la intrare.

În vara anului 1904 marele nostru istoric N. Iorga a vizitat această biserică și iată ce zice despre zidirea ei: *„zidirea nu poate să fie din veacul al XVIII-lea al stăpânirii austriece. Ea n-a putut fi ridicată nici pe vremea turcilor, care au luat acest ținut după 1600. mănăstirea s-a făcut deci mai demult. Atât materialul ce a slujit cât și această formă în totul asemenea cu a celor mai vechi biserici muntene pare să arate că Hodoș Bodrogul a fost înălțat de călugări sârbi pribegiți ca și aceia cari au zidit în părțile noastre Vodița și Tismana”*⁷

REFORMA AGRARĂ

În baza Deciziunii Judecătoriei Rurale Rovine, Secția Cărții Funduare. În baza Hotărârii Comisiunii de Ocol pentru împrumetărire Rovine, nr.81/1929 și 82/1929 a dispozitivului de parcelare nr. 68/1928 și 44/1929a hărților cadastrale și a registrelor de parcelare întocmite de inspectoratul Timișoara, ordonă :

---

⁷ N. Iorga, Sate și mănăstiri din Ardeal

I

(Aici urmează nr-ii topografici înscrisi în Cartea Funduară Hodoș Bodrog nr. 276, să se abnoteze din aceste cărți funduare și parcelele cu numerii topografici...)

II

1. parcela cu nr. top. 195/2 -75 arător cu întinderea de 900 st.p. și parcela 195/2-17 arător cu întindere de 1 jugăr cad. Să se transnoteze în favoarea lui **Andrei Pătru**;
2. să se transnoteze în favoarea lui **Balaș Constantin** un loc de casă de 473 st.p. în cartea funduară nouă 279;
3. să se transnoteze în favoarea lui **Bănățan Petru** loc de casă cu întindere de 227 st.p. din Hodoș Bodrog;
4. să se transnoteze în favoarea masei succesoriale **Blagoe David** din Hodoș Bodrog, 2 jug. cad. arător sub carte fund. nouă 280;
5. să se transnoteze în fav. masei succ. a lui **Boată Nica** 2 jug. Cad. Arător sub cartea funduară nouă 281 din Hodoș Bodrog;
6. să se transnoteze în favoarea lui **Câmpian George** din Hodoș Bodrog întinderea de 471 st. p. loc de casă sub c.f. nouă 282;
7. să se transnoteze în favoarea lui **Câmpian Vichentie** din Hodoș Bodrog

întinderea de 2 jug. cad. arător în cartea funduară nouă 283;

8. să se transnoteze în favoarea lui **Cioaca Iosif** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 284.

9. să se transnoteze în favoarea lui **Cioaca Ștefan** din Hodoș Bodrog întinderea de 466 st. p. loc de casă în c.f. nouă 285.

10. să se să se transnoteze în favoarea lui **Cirin Arsenie** din Hodoș Bodrog întinderea de 385 st. p. arător în c.f. nouă 286.

11. să se transnoteze în favoarea lui **Cirin Dimitrie** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. și 800 st. p. în c.f. 287.

12. să se transnoteze în favoarea lui **Simion Aurel** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cad. și 800 st. p. arător în c.f. nouă 288.

13. să se transnoteze în favoarea lui **Simion Aurel** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 289.

14. să se transnoteze în favoarea lui **Cirin Ștefan** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cad. și 800 st. p. arător în c.f. nouă 290.

15. să se transnoteze în favoarea lui **Cirin Todor** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cad. și 800 st. p. arător în c.f. nouă 291.

16. să se transnoteze masei succesoriale a lui **Todor Cirin** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. arător în c.f. nouă 292.

17. să se transnoteze în favoarea lui **Cirin Vasa** din Hodoș Bodrog întinderea de 451 st. p. loc de casă în c.f. nouă 293.

18. să se transnoteze în favoarea lui **Cirin Vasilie** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. și 1508 st. p. arător în c.f. nouă 294.

19. Pășune în întindere de 49 jug. și 394 st. p. în favorul comunei politice Hodoș Bodrog cu titlul de drept de împrumut.

20. să se transnoteze în favoarea lui **Cuzman Andrei** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cadastrale arător c.f. nouă 295.

21. să se transnoteze în favoarea văduvei lui **Damaschin Arsenie** din Hodoș Bodrog întinderea de 1 jug. cadastral arător în c.f. nouă 296.

22. să se transnoteze în favoarea lui **Damian Arsenie** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 297.

23. să se transnoteze în favoarea lui **Damian Dimitrie** din Hodoș Bodrog întinderea de 1 jug. și 800 st. p. arător în c.f. nouă 298.

24. să se transnoteze în favoarea lui **Damian Efta** din Hodoș Bodrog întinderea de 1 jug. și 800 st. p. arător în c.f. nouă 299.

25. să se transnoteze în favoarea lui **Damian George** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. și 821 st. p. arător în c.f. nouă 300.

26. să se transnoteze în favoarea lui **Damian Iancu** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 301.

27. să se transnoteze în favoarea lui **Damian Ioan** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. cadastrale în c.f. nouă 302.

28. să se transnoteze în favoarea lui **Damian Matei** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 303.

29. să se transnoteze în favoarea lui **David Nicolae** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 304.

30. să se transnoteze în favoarea lui **Damian Boja** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 305.

31. să se transnoteze în favoarea lui **Filip Drăgoi** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 306.

32. să se transnoteze în favoarea lui **Filip Gheorghe** din Hodoș Bodrog întinderea de 800st. p. loc de casă în c.f. nouă 307.

33. să se transnoteze în favoarea lui **Filip Iosa** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 308.

34. să se transnoteze în favoarea lui **Filip Ștefan** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 309.

35. să se transnoteze în favoarea lui **Filip Traian** din Hodoș Bodrog întinderea de 1 jug. cadastral arător în c.f. nouă 310.

36. să se transnoteze în favoarea lui **Fițu George** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. cadas. și 800 st. p. arător în c.f. nouă 311.

37. să se transnoteze în favoarea lui **Fițu Ioan** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug arător în c.f. nouă 312.

38. să se transnoteze în favoarea lui **Țigu Vasile** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 313.

39. să se transnoteze în favoarea lui **Frățilă Dimitrie** din Hodoș Bodrog întinderea de 492 st. p. loc de casă în c.f. nouă 314.

40. să se transnoteze în favoarea lui **Gabor Pera** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. arător în c.f. nouă 315.

41. să se transnoteze în favoarea lui **Graore Floarea** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. și 9 st.p. în c.f. nouă 316.

42. să se transnoteze în favoarea lui **Graore Iosif** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. arător și 482 st. p. loc de casă în c.f. nouă 317.

43. să se transnoteze în favoarea lui **Graore Momir** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. și 71st.p. în c.f. nouă 318.

44. să se transnoteze în favoarea lui **Herteg Todor** din Hodoș Bodrog întinderea de 428 st. p. loc de casă în c.f. nouă 319.

45. să se transnoteze în favoarea lui **Hoarjă Mircu** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. și 800 st.p. în c.f. nouă 320.

46. să se transnoteze în favoarea lui **Hoarjă Nicolae** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. arător în c.f. nouă 321.

47. să se transnoteze în favoarea lui **Leșan Glena** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 322.

48. să se transnoteze în favoarea lui **Isac Nicolae** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. cad. arător în c.f. nouă 323.

49. să se transnoteze în favoarea lui **Iovanovici Costa** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug.cad, și 979 st. p. arător în c.f. nouă 324.

50. să se transnoteze în favoarea lui **Ioța Andrei** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. cad, și 800 st. p. arător în c.f. nouă 325.

51. să se transnoteze în favoarea lui **Iovanovici Arcadie** din Hodoș Bodrog

întinderea de 4 jug. cad. arător în c.f. nouă 326.

52. să se transnoteze în favoarea lui **Jiva Filip** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 327.

53. să se transnoteze în favoarea lui **Jivan Mănăilă** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. cad. arător în c.f. nouă 328.

54. să se transnoteze în favoarea lui **Lăpușcă Ștefan** din Hodoș Bodrog întinderea de 461 st. p. loc de casă și 4 jug. cad. și 193 st. p. în c.f. nouă 329.

55. să se transnoteze în favoarea lui **Lipitor Constantin** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 61 st. p. loc de casă în c.f. nouă 330.

56. să se transnoteze în favoarea lui **Lonceri Vasa** din Hodoș Bodrog întinderea de 365 st. p. loc de casă în c.f. nouă 331.

57. să se transnoteze în favoarea lui **Luchici Sima** din Hodoș Bodrog întinderea de 350 st. p. loc de casă și 4 jug. cad. arător în c.f. nouă 332.

58. să se transnoteze în favoarea lui **Luțai Ilie** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. cad. arător în c.f. nouă 333.

59. să se transnoteze în favoarea lui **Luțai Traian** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 334.

60. să se transnoteze în favoarea lui **Mănguț Alexandru** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 335.

61. să se transnoteze în favoarea lui **Mănguț Traian** din Hodoș Bodrog întinderea de 471 st. p. loc de casă în c.f. nouă 336.

62. să se transnoteze în favoarea lui **Marușca Petru** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 337.

63. să se transnoteze în favoarea lui **Marușca Dimitrie** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 338.

64. să se transnoteze în favoarea lui **Marușca George** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 339.

65. să se transnoteze în favoarea lui **Marușca Ioan** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 340.

66. să se transnoteze în favoarea lui **Marușca Iova** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. cadastrali și 27 st.p. în c.f. nouă 341.

67. să se transnoteze în favoarea lui **Marușca Iulian** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 342.

68. să se transnoteze în favoarea lui **Marușca Nicolae** din Hodoș Bodrog întinderea de 476 st. p. loc de casă în c.f. nouă 343.

69. să se transnoteze în favoarea lui **Marușca Vasilie** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cad. și 800 st.p. arător în c.f. nouă 344.

70. să se transnoteze în favoarea lui **Mircu Filip** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 345.

71. să se transnoteze în favoarea lui **Morar Trăilă** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 346.

72. să se transnoteze în favoarea lui **Nedelcu Lazăr** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 347.

73. să se transnoteze în favoarea lui **Nedelcu Ștefan** din Hodoș Bodrog întinderea de 917 st.p. arător în c.f. nouă 348.

74. să se transnoteze în favoarea lui **Nincu Aurel** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 349.

75. să se transnoteze în favoarea lui **Nincu Ioan** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. arător în c.f. nouă 350.

76. să se transnoteze în favoarea lui **Păteanu Iosif** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 351.

77. să se transnoteze în favoarea lui **Ponta Romulus** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 352.

78. să se transnoteze în favoarea lui **Păteanu Todor** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 353.

79. să se transnoteze în favoarea lui **Petrov Constantin** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cad. și 800 st.p. arător în c.f. nouă 354.

80. să se transnoteze în favoarea lui **Popăț Lazăr** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 355.

81. să se transnoteze în favoarea lui **Popăț Sinesie** din Hodoș Bodrog întinderea de 473 st. p. loc de casă și 4 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 356.

82. să se transnoteze în favoarea lui **Rachici Lazăr** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st. p. loc de casă în c.f. nouă 357.

83. să se transnoteze în favoarea lui **Rachici Mita** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 358.

84. să se transnoteze în favoarea lui **Rachici Rista** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. și 800 st.p. arător în c.f. nouă 359.

85. să se transnoteze în favoarea lui **Rachici Ștefan** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cadastrale și 800 st.p. în c.f. nouă 360.

86. să se transnoteze în favoarea lui **Rachici Tănăsie** din Hodoș Bodrog întinderea de 445 st. p. loc de casă în c.f. nouă 361.

87. să se transnoteze în favoarea lui **Rachici Vasilie** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug.cadastrale arător în c.f. nouă 362.

88. să se transnoteze în favoarea lui **Rancu Dimitrie** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug.cadastrale și 800 st.p. arător în c.f. nouă 363.

89. să se transnoteze în favoarea lui **Rancu Romulus** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug.cadastrale arător în c.f. nouă 364.

90. să se transnoteze în favoarea lui **Șchiop Pavel** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug.cadastrale arător în c.f. nouă 365.

91. să se transnoteze în favoarea lui **Șebu Ioan** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug.cadastrale și 800 st.p. arător în c.f. nouă 366.

92. să se transnoteze în favoarea lui **Seculici Nicolae** din Hodoș Bodrog întinderea de 4 jug.cadastrale arător în c.f. nouă 367.

93. să se transnoteze în favoarea lui **Șiclovan Mănăilă** din Hodoș Bodrog întinderea

de 400 st.p. loc de casă și 2 jug. Cadastrale și 800 st.p. arător în c.f. nouă 368.

94. să se transnoteze în favoarea lui **Șiclovan Roman** din Hodoș Bodrog întinderea de 3 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 369.

95. să se transnoteze în favoarea lui **Taşcă George** din Hodoș Bodrog întinderea de 400 st.p. loc de casă în c.f. nouă 370.

96. să se transnoteze în favoarea lui **Trif Constantin** din Hodoș Bodrog întinderea de 2 jug. cadastrale arător în c.f. nouă 371.

97. Lui să se transnoteze dreptul de ipotecă a Statului Român

98. loc de casă de 400 st.p. destinat pentru Casa Culturală nr. top.195/2/145 arător cu întindere de 3 jug. și 5 st.p. pentru grădina școlară cu destinația de dotare învățătoarească.

Această Decizie se va comunica ... etc.
etc.

Rovine, la 2 august 1929.

/ss/
/ss/ Gh. Novac

dr. Dan

Judecător ajutor de director de CF

Pentru conformitate,

/ss/Gh. Novac

Ajut. de dir. de CF

DIN „CENUȘOTCĂ” – FĂT FRUMOS

Astăzi sub regimul democrației populare, pământul arător și fânețele din întreg hotarul satului este bunul comun al colectivităților și acum depinde numai de hărnicia lor, ca din acest sat care era un fel de Cenușotcă între satele din jur să devină un Făt – Frumos ca din povești.

Semnele încurajatoare apar zilnic cu prisosință. În fiecare primăvară se clădesc case noi din cărămidă arsă și cu temelii de beton armat, adevărate vile nu case și care nu se deosebesc cu nimic de casele moderne de la orașe, din țara noastră.

În toamna anului 1910 satul Bodrogu Vechi număra 60 de case, dintre care o parte însemnată erau colibe. Aproape jumătate din case au fost ridicate în ultimii 5 – 6 ani tot așa modeste ca și cele vechi cu deosebirea că nu mai erau acoperite cu trestie, papură etc. ci cu țiglă marca Bohm. Pereții la fel erau făcuți din pământ bătut. Doar ușile și ferestrele erau mai mari și mai frumoase. Case din cărămidă arsă nu s-au pomenit în Bodrog. Costul unei case cu două camere și bucătărie, tip țărănesc, după cum se clădeau, în general în regiunea Crișanei, era de 1000 – 2000 coroane.

La clădirea unei case se ajutau unii pe alții, fie cu brațele, fie cu vitele la transportarea materialului lemnos: scânduri, grinzi, coarne și leațuri, precum și țigla. Toate aceste materiale se aduceau cu clacă, un obicei foarte frumos.

Haiducii SUCIU ȘI IANCU BITANGU

Pe la sfârșitul secolului al optsprezecelea, în pădurea mare și deasă din apropierea satului s-au cuibărit, din când în când, doi haiduci vestiți în toată împrejurimea acestor sate de pe câmpie, cunoscuți sub numele de Suciu și Iancu Bitangu.

Aceștia, prin tâlhăriile lor de o îndrăzneală nemaipomenită, câțiva ani de zile au băgat în groază mai ales pe bogătani și pe domnii de pământ.

Povesteau bătrânii satului acum mai bine de șaizeci de ani, că au auzit și ei de la bunicii lor despre isprăvile acestor doi haiduci din satul lor.

Haiducii aceștia erau niște oameni aproape uriași, care și numai prin înfățișarea lor băgau lumea în groază. Purtau bărbi mari ca și călugării și deseori se îmbrăcau în haine popești și astfel ajungeau să intre în curțile celor bogați,

pe care apoi îi storceau de galbeni și de arginți, cu care apoi ajutau familiile celor săraci și necăjiți.

Fiecare haiduc avea câte două puști cu cremene totdeauna încărcate și săbii lungi, grele și bine ascuțite. La brâu aveau șerpăre de piele câte patru – cinci pistoale sclipitoare.

Umblau numai noaptea călări pe cai iuți ca vijelia și nu se găseau alți cai care să-i poată ajunge în fugă. Nu umblau pe locuri bătătorite ci numai prin locuri ascunse de ochii lumii. În fiecare sat își aveau locuri anumite unde poposeau peste noapte fiind păziți în tot acest timp, cu mare grijă, de oamenii lor. Aceștia erau apoi foarte bine răsplătiți de către haiduci cu galbeni și arginți.

Aceste gazde ale acestora erau totodată și spionii lor de mare încredere și nimenea nu bănuia care dintre săteni ar fi iscoadele lor, care îi anunțau prin diferite semne când erau urmăriți s-au încolțiți și întotdeauna scăpau de primejdie.

Se întâmpla de multe ori ca aceste iscoade, bine răsplătite, să le dea pe mână haiducilor pe acela care umblau să-i prindă pe ei. Așa povestea un bătrân că acești haiduci au izbutit să pună mâna pe o ceată de cătane împărătești care se găseau în căutarea lor. După ce au pus mâna pe ei, ca să-și bată joc de ei,

haiducii i-au legat de mâini și de picioare cu lanțurile cu care erau să-i lege aceștia pe haiduci, le-au luat toate armele și praful de pușcă, îi dezbrăcau de haine, îi aruncau într-o căruță, după ce îi îmbătau tun.

Îi duceau apoi până în apropierea mai marilor lor și acolo îi dădeau jos din căruță, îndreptau caii cu căruța spre satul de unde au plecat, iar ei luau alt drum și-și făceau urma pierdută, urmând să facă o altă ispravă de pomină.

Se zice că acești haiduci veneau din când în satul Bodrog să-și petreacă cu ortacii lor.

Odată, un om foarte bogat, care se temea ca nu cumva să ajungă în mâinile celor doi haiduci, ar fi venit în sat și a stat de vorbă cu ortacii haiducilor. El a înțeles că, de câte ori veneau aceștia în sat să-și petreacă, ortacii lor cei mai buni le umpleau armele la plecare ca să le facă plăcere. Bogatul acela ar fi dat câteva pungi de galbeni ortacilor ca să umple greșit armele haiducilor, făgăduindu-le că dacă vor face așa le va mai da atâția galbeni.

Ortacii haiducilor văzând atâta bănet în mâinile lor și auzind făgăduiala bogatului, s-au înțeles între ei, să primească propunerea acestuia. Trecând un timp oarecare, haiducii întorși la cuibul lor, într-o zi au venit iarăși să-și

petreacă. Bogatul, care își lăsase aici o iscoadă de încredere, primind știrea că haiducii sunt în sat și-și petrec cu prietenii lor, s-a pus la pândă, pregătindu-se să-i poată prinde în cursă.

Când au crezut el că e momentul cel mai potrivit, a început atacul ajutat de oamenii săi bine plătiți. Începându-se lupta, zadarnic au încercat haiducii să se apere, căci puștile și pistoalele lor nu au luat foc, așa că s-au văzut siliți să se dea legați.

Prinși și legați bine în lanțuri au fost duși de către oamenii bogatului în temnița varmeghiei din Arad ca să fie judecați.

După vreo două, trei zile într-o noapte întunecoasă și cu viscol, haiducii care aveau „*iarba fiarelor*” împlântată în câte o tăietură în palma lor dreaptă, au lovit lacătele cu care erau încuiați și deschizând porțile au ieșit nevătămați din temniță și au plecat în lumea cunoscută numai lor, fără să fi mai auzit cineva de numele lor. Legenda spune că ar fi trecut munții și într-o veche mănăstire s-ar fi călugărit.

Aceste fapte adevărate îmbrăcate în cursul vremii în haina încântătoare a basmului mi-au fost povestite de octogenarii satului, în jumătatea primului deceniu al veacului al douăzecelea pe care mi le-am notat și păstrat până în clipa de azi, când încerc să le dau viață.

De asemenea această legendă mi-a fost confirmată și de octogenarul fost învățător al satului, Nifon Cuzman, devenit călugăr la această mănăstire.

Tot de la el am cules o mulțime de date care sunt cuprinse în această modestă lucrare, trăind el aici o viață foarte îndelungată, murind nu mult după aceasta.

SATUL ÎN TRECUT

Satul de întemeierea lui a fost locuit numai de români. Când a fost întemeiat nu se știe. Se prea poate să fi existat chiar și pe vremea dacilor și a romanilor.

În timpul năvălirilor barbare, acest cuib ascuns între păduri seculare, cu cursuri de ape și de mlaștini greu de trecut, oferea un adăpost destul de sigur. Dacă au existat așezări românești în câmpii deschise, care nu prezentau prea multă siguranță, cu atât mai vârtos putem crede că aici au trăit oameni chiar și în epoca de piatră neolitică având la îndemână pescuitul bogat din Mureș și din brațul lui care curgea nu departe de el și lăsa în cursul său o mulțime de bălți, presărate de-a lungul și de-a latul pădurilor

multiseculare. Vânatul bogat încă era asigurat în desișul acestora.

Arheologul Domotor Laszlo, cu ocazia ridicării digului de la Ceala, nu departe de sat, a descoperit un cuptor de ars oale din epoca de piatră la o adâncime de 60 cm. Nu este exclus ca pe locul acestui sătuleț să fi trăit și alte popoare care au stăpânit vremelnice aceste teritorii și care nu au lăsat nici o urmă, ori dacă au lăsat, nu sunt încă cunoscute, deoarece aici până azi nu s-au făcut nici un fel de cercetări.

Călugării sârbi, care au urmat după greci, au stăpânit această mănăstire cu întinderile ei mari de moșii, compuse din pământ arător, vii, livezi de pomi, fânețe și păduri, aproape șase sute de ani și-au dat toate silințele ca să sclavizeze pe românașii de aici, adăugându-le numelui lor neaoș românesc, codița urâtă de „vici” ori „ov”. Cu toate stăruințele lor drăcești, românașul nostru a rămas tot Român, văzându-se înconjurat de toate părțile numai de frați dragi de ai lui, toate satele și cetățile din valea Mureșului, până departe spre munții cu izvoarele lor și în jos spre Tisa, precum și pe cele din dreapta și din stânga lui, peste câmpiile, dealurile și munții unde se auzeau de nenumărate veacuri frumoasele doine în graiul dulce românesc.

PARTEA a II-a

NUMĂRUL SUFLETELOR ÎN ANUL 1910 ȘI AL ȘTIUTORILOR DE CARTE

În anul 1910 numărul sufletelor era de 374 din care 191 știutori de carte, iar restul de 183 erau, parte bătrâni care știau ceti cu „*potcoave*”, dar nu știau scrie, iar restul erau copii care n-au ajuns încă vârsta școlară.

Erau 23 inși, între 20 – 30 de ani neștiutori de carte care au fost anunțați și rugați să urmeze la școala de alfabetizare în fiecare seară în tot timpul iernii, primind cărți, caiete și creioane gratuit, dar toți s-au încăpățânat și n-au voit să vină la cursul seral, zicând, că nu vreau să ajungă de râsul copiilor lor.

În anul 1966 (decembrie) numărul sufletelor era în total de 326, deci cu 48 suflete mai puțin decât înainte cu 56 de ani. Între aceștia majoritatea sunt trecuți de 50 de ani. Tineretul a luat drumul spre școlile medii profesionale din Arad, ajungând să se angajeze pe la diferite întreprinderi și uzine din acest oraș.

OCUPAȚIUNEA LOCUITORILOR

Toți locuitorii acestui sat sunt agricultori harnici și pricepuți, dar întinderea extrem de redusă a celor 100 jugăre cadastrale pământ arător, pe care îl stăpâneau atunci în raport cu numnărul familiilor și al sufletelor, nu le ajungea ca să-și poată îndeștula trebuințele pentru hrană și întreținere.

Abia 31 de familii erau așa ziși plugari care puteau să-și țină o vacă și un cal-doi. Dintre aceștia numai 18 familii aveau câte doi cai.

10 capi de familie sunt angajații satului: învățător, pădurar, luntraș, văcar, purcar, crâșmar – comerciant, paznic de câmp, factor poștal. Doi dintre aceștia erau muzicanți particulari.

11 capi de familie erau „zilieri”, muncitori cu ziua, muncind fie în sat în timpul muncilor agricole, fie în pădurile Statului ca stânjânari, ori la Ferma Ciala a Statului, la cca. 5 Km distanță spre Arad, la altoirea viței de vie.

O parte din cei săraci se angajează ca slugi la mănăstire, ori pe la oamenii înstăriți de prin satele din apropiere. Fetele mai mari se angajau ca servitoare pe la Arad, până ajungeau la vârsta măritişului.

LOCUINȚA

Casele locuitorilor mai înstăriți, care aveau 3-4 lanțe (jugăre) de pământ arător, se deosebeau foarte puțin de cele ale celor săraci, aproape numai prin aceea că aveau două camere și o tindă mare, pe când ale săracilor aveau numai câte o cameră și o bucătărie.

La mijloc între cele două camere se află tinda cu cele două vetre de foc unde se află și cele două guri ale cuptoarelor din cele două camere pentru încălzit în cursul iernii și pentru coptul pâinii.

Pe una din cele două vetre se pregătea mâncarea și numai la ocazii rare, tăierea porcilor, pomeni, nunți se foloseau amândouă vetrele când numărul oalelor nu puteau încapa pe o singură vatră.

Pereții caselor erau exclusiv făcuți din pământ bătut. Acoperișul era făcut din trestie, șovar ori paie de secară, iar mai târziu au început să folosească tot mai mult țigla, care prezenta o mare siguranță contra incendiului. Casele săracilor aveau o cameră și bucătărie și erau acoperite cu trestie și jitei.

Casele aveau înspre curte un târnaț (coridor) mai lat sau mai îngust, după cum era starea gazdei. Casele vechi nu aveau târnaț și

streașina casei era ceva mai lată, cca. 60 – 80. cm., ca să nu izbească ploile și zăpezile în pereții casei.

Ferestrele erau mici, de cca. 30 – 40 cm. Casele noi clădite în jurul anilor 1900 aveau ferestre și uși mari ajungând azi să imite casele mari de la orașe. Casele modeste care se apropiau de colibe prin anii 1900 au dispărut complet și au fost înlocuite azi cu locuințe moderne și cochete.

Un cetățean harnic, care în timpul marelui război mondial din anii 1914 – 1919 a ajuns prizonier în Italia făcându-și de curând o casă nouă, fiind zidar de meserie a imitat o vilă pe care a văzut-o acolo, de toată frumusețea, iar la intrare, în curte, a plantat viță de vie făcând o pergolă care în vara anului când l-am vizitat era încărcată cu rod minunat.

Pilda lui a fost urmată și de alți săteni, care se întrec să-și facă casele lor cât mai frumoase, întrecând și confortul care nu se mai pot compara cu situația mizeră de acum o jumătate de secol.

Dacă Bodrogul ar avea un drum pietruit înspre Arad având la îndemână cursele de autobuse, tineretul care a părăsit satul forțat ar reveni la cuiburile lor dragi și n-ar mai sta în aerul nesănătos al orașului având aici liniștea

satului și bogăția grădinilor cu pomii și legumele proaspete, precum și cu curțile pline de tot felul de orătănii, capre, porci, etc.

Poate că odată se va realiza și acest vis după care tânjesc de veacuri nenumărate bieții bodrogani.

PORTUL

Satul Bodrog, din cele mai vechi timpuri, era ca o anexă a comunei vecine Pecica, întocmai cum a fost și satul Popin, situat la cca. trei km, între Pecica și Bodrogul Vechi. Fiind condamnat între împrejurările vitrege între care a trebuit să-și ducă greul vieții secole de-a rândul, alături de călugării mănăstirii, care deși predicau despre iubirea aproapelui, totuși nu aplicau aceste precepte frumoase și nobile și-i lăsau pe acești oropsiți de soartă să trăiască cu greu din rodul celor 100 jugăre de pământ, pe când cei 5 – 6 călugări aveau sute de jugăre de pământ, vii, pometuri, fânețe, păduri etc. nu puteau să aibă buhăierul satului lor, ci își coseau sumanele, cioarecii, cojoacele, bunzile și pieptarele la meșterii din Pecica, care le confecționau ca și pe ale pecicanilor.

Hainele de corp erau cusute la fel ca ale vecinilor lor, mai ales că multe fete din Pecica veneau nurori în Bodrog și viceversa.

Între portul pecicanilor și al bodroganilor nu era nicio deosebire doar numirea hainelor ori a părților lor se deosebea: pecicanul zice *clop*, bodroganul: *pălărie*; *zobon/prusluc* (vestă); *jeb/buzunar*; etc.

NUMELE DE BOTEZ

Deoarece abia înainte cu aproape 100 de ani, mănăstirea Hodoș a fost trecută în patrimoniul românilor, călugării sârbi au reușit, în parte, să slavizeze numele enoriașilor lor pe care îi aveau sub oblăduirea lor în cele spirituale. Așa au ajuns acești românași să poarte nume de botez slave, ca: *Mita* (Dumitru), *Ivan* (Ioan), *Pera* (Petru), *Sava* (Sever), *Sima* (Simeon), *Paia* (Pavel), *Mia* (Mihai), *Boja*, *Blagoe*, *Mircu*, *Vasa* (Vasilie) Sfeia, la bărbați, iar la femei: *Milița*, *Mileva*, *Doca*, sau *Ielița Sosa*, *Soca*, *Iela*, etc.

După preluarea mănăstirii de către biserica română s-au schimbat multe și în cele spirituale și în cele naționale.

NUMELE DE FAMILIE

Ardelean, Boată, Cirin, Damian, Damaschin, David, Filip, Fițu, Gabor, Graore (țigan) Hoarje, Ivanov, Iovanov, Luțai, Luchin, Marușca, Cânpianu, Nincu, (țigan) Nova, Păteanu, Petrov, Popăț, Rachici, Rancu, Rațiu, Seculici, Șebu, Trifu, Costin, Grozescu, Nicolici, Isac, Șchiop, Iovița, Nedelcu.

PORECLE

Aceste adausuri la numele de familie se dau de regulă în acele sate și în acele cazuri unde populația este mai numeroasă și unde se întâlnesc mai multe persoane care au același nume de familie și de botez spre a se putea identifica mai ușor.

Cum în acest sat numărul familiilor este redus, localnicii nu s-au văzut siliți să aplice acest obicei strămoșesc, pe care l-am moștenit de la strămoșii noștri romani.

Abia sunt câteva cazuri și anume:

A lui Dărăbuț, A lui Țiganu, A lui Jepu.

ȘCOALA

Până în anul 1862 copiii de vârstă școlară ale familiilor înstărite cercetau școala mănăstirii care era condusă de călugări sârbi și funcționa într-o cameră a mănăstirii.

Călugării îi învățau „*az-buchii*” dintr-un Ciaslov tipărit cu litere chirilice în limba slavonă veche.

În sala de clasă nu aveau bănci ci numai câteva scaune în jurul pereților. Pe pereți erau atârinate Tabele de citit, numite „*citife*” scrise cu litere mari chirilice.

Az-buchii-le se învățau în cor și foarte cu greu puteau fi învățate de bieții copilași. Pe lângă az-buchii mai învățau rugăciunile. Oce naș (Tatăl nostru, Vieruim, Credeul) și alte rugăciuni scurte. Se mai învățau și cântările bisericesti, îndeosebi răspunsurile liturgice, tot în limba slavonă veche.

În vara anului 1862 s-a clădit o școală modestă, care astăzi servește de casă parohială. Prin anii 1880 -1882 limba slavonă a fost înlocuită cu limba română.

Înmulțindu-se numărul școlarilor în vara anului 1881 vechea școală a fost dărâmată și pe temelia ei s-au bătut alți pereți lungindu-se sala

de clasă cu un metru, având acum dimensiunile 5x5 metri și înălțimea de 3 metri.

Clădirea s-a făcut prin contribuția benevolă a sătenilor. La acoperirea clădirii s-a folosit țigla veche de la edificiul dărâmat.

Intrarea în noua sală de clasă se făcea acum din curtea și din coridorul larg al noului edificiu și nu prin bucătăria învățătorului, cum se făcea în sala veche. Sala de clasă era acum padimentată.

Școala era cercetată de 45-50 elevi în fiecare an, așa că pe cap de elev venea mai puțin de doi metri cubi de aer, ceea ce era foarte puțin. În anul școlar 1910-1911 au fost înscriși și au frecventat regulat 42 de elevi.

Locuința învățătorului era alături de sala de clasă, sub același acoperământ, fiind compusă dintr-o cameră și tindă, o cămară de lemne și un coteț pentru porci și păsări.

Camera de locuit avea 4x5 m.p., iar bucătăria 3x5m.p. Ambele erau padimentate cu scânduri de brad. Deodată cu terminarea sălii mărite, în toamna aceluiași an s-au construit primele șase bănci de către meșterul Ștefan Mitrici.

Prin anii aceia cercetau școala 25-30 de elevi. Numere de casă pe atunci erau 33. Actuala

școală monumentală a început a se construi în anul 1928 și s-a terminat în vara anului 1930.

Cheltuielile cu edificarea ei s-au făcut de către Comitetul Școlar Județean, cu sprijinul muncilor voluntare depuse de către săteni. Cei care aveau vite de tras au făcut toată cărașia necesară la transportul materialului, iar cei săraci au muncit cu brațele.

Începând cu anul școlar 1931-1932 cursurile s-au deschis în noua clădire, având ca învățător director pe Gheorghe Imbroane. În acel timp a funcționat ca primar al satului fruntașul țăran, iubitor de carte, Mircu Hoarje.

Până la reforma învățământului din anul 1948 școala a funcționat cu șapte clase primare, iar după aceasta numai cu patru clase.

FRECVENȚA ȘCOLARĂ

În anul școlar 1910-1911 au fost înscriși și au urmat regulat cursurile un număr de 49 elevi.

În anul școlar 1920-1921 au fost înscriși 41 elevi;

În anul școlar 1930-1931 au fost înscriși 44 elevi;

În anul școlar 1940-1941 au fost înscriși 49 elevi;

În anul școlar 1950-1951 au fost înscriși 24 elevi;

În anul școlar 1960-1961 au fost înscriși 18 elevi;

În anul școlar 1966-1967 au fost înscriși 15 elevi.

TABELUL ÎNVĂȚĂTORILOR CARE AU FUNCȚIONAT ÎN DECURS DE UN SECOL

Primul învățător al școlii în anul 1862 a fost **Costa**.

2. Vichentie Creța

3. Atanasie Luțai

4. Moise Stoin

5. Nicolae Cuzman, prima oară 14 ani.

6. Ion Caracioni, 5 ani

7. Nifon Cuzman (Nicolae) călugărit,
acum a doua oară
8. Ioan Brânzei, a murit aici ca învățător
9. Efrem Moldovan, din 1891 până în
1898
10. Dimitrie Goșa
11. Matei, șase săptămâni
12. George Moga
13. Petru Nica, acești patru au fost fără
diplomă
14. Sabin Micluța, teolog, absolvent 1
sept. 1900-1901
15. Simeon Popovici, de la 1 sept. 1901- 1
sept. 1903
16. Petru Ciucur, 1 sept. 1903- 1 sept.
1904
17. Petru Uglișiu de la 1 sept. 1904 – 1
sept. 1911, fiind ales la Bara
18. Petru Zoțu de la 1 sept. 1911 – 1917
19. Traian Popi 1917- 1920;
20. Gheorghe Popovici, 1920 – 1922;
21. Gheorghe Gancea, 1922-1923;
22. Gheorghe Imbroane, 1923-1943;
23. Emil Damian (Milan) 1943-1944;
24. Aglaia Buburuzan, 1944-1945;
25. Emil Damian (Milan) 1945-1951;
26. Ion Gh. Vesa, 1951-1953;
27. Valentin Filip, 1953-1954;

28. Maria Marușca, 1954-1966;

29. Maria Milancovici, 1966 –

SALARIZAREA ÎNVĂȚĂTORILOR

La înființarea școlii în anul 1862, salariul era de 60 fl., pe lângă aceasta mai primea în natură, de la locuitorii satului, câte 18 litri de grâu și 12 litri cucuruz, de la fiecare număr de casă, apoi lemne de foc și lumânări de la mănăstire.

De la mănăstire învățătorul mai primea în fiecare an câte un porc gras, fiind obligat în schimb a ține strana stângă în calitate de cantor, la toate serviciile divine de peste an.

Școala era dotată de către stat cu patru jugăre (cca. 2 ha.) pământ arător, numit *pământ învățătoresc*, pe care îl folosea învățătorul.

Fiecare număr de casă avea să facă învățătorului câteva zile de clacă anual, cei săraci cu brațele, iar cei care aveau vite făceau cu vitele.

Începând de prin anul 1885, salariul învățătorului a fost stabilit prin lege la 300 fl. anual, plus lemnele de lipsă în natură și 20-30 coroane (10-15 fl.) pentru cheltuieli de cancelarie.

Această sumă a fost repartizată atât pe locuitorii satului cât și pe mănăstire, după darea către stat pe care o plătea fiecare. Cum mănăstirea avea păduri, livezi, vii și foarte mult pământ arător după care avea și impozit mare și cota ce revenea mănăstirii era cu mult mai mare decât a locuitorilor satului.

Dar administrația mănăstirii știa foarte bine să dea cu o mână și să ia cu două. Neavând sătenii pământ destul pentru pășunea vitelor erau siliți să ia an de an în arendă 17 jugăre, iar mai târziu 25 jugăre loc de pășunat, al căror preț la început era de 10-15 fl. jugărul cadastral, iar după 4-5 ani să ajungă la 40-50 fl. la fel proceda administrația mănăstirii și cu pământul arător pe care-l închiria țăranilor mai lipsiți.

Sătenii aveau an de an 90-110 vite cornute mari, mai ales vaci cu lapte și câte 80-100 porci și n-aveau loc de pășune suficient.

În anul 1907, prin legea făcută de contele Apponyi, salariul învățătorilor a fost stabilit la 1000 de coroane (500 florini), rămânând a plăti contribuabilii tot atât cât au plătit până aici, iar diferența se acoperea din bugetul Statului.

Administrația mănăstirii n-a primit să plătească Statului diferența ci a plătit-o ea ca să nu poată pune Statul condiții de asuprire și de maghiarizare.

BISERICA

Satul acesta se numără și el printre bătrânele așezări care au fost ridicate de-a lungul Mureșului din timpuri foarte vechi. Când s-a ridicat mănăstirea, acest sat exista, așa spune tradiția.

Actuala mănăstire, spune tradiția, a fost ridicată pe temelia altei mănăstiri mai vechi.

În cele spirituale, acest sat aparținea acestei mănăstiri de la ridicarea ei în apropierea lui, până la data când s-a ridicat parohia în anul 1928.

La data de 27 ianuarie 1952 s-a făcut sfințirea paraclisului ridicat de credincioși. La data de 28 februarie 1937 a fost instalat tânărul preot Gheorghe Luca. Sub păstorirea lui s-au pus bazele construirii unui paraclis.

Astăzi satul își are locul de închinare propriu.

Sfințirea s-a făcut de către un delegat al episcopului Andrei Mager, vicarul episcopesc dr. Gheorghe Lițiu. Toată truda și toate donațiile în bani pentru ridicarea paraclisului au fost date de către toți credincioșii din această mică parohie.

Toate aceste date în legătură cu biserica mi-au fost date de regretatul preot Gh. Luca.

PENTRU CE N-A CRESCUT SATUL?

Deși satul Bodrog se ia la la întrecere în ceea ce privește bătrânețea, cu așezările omenești din susul și din josul cursului Mureșului, din vecinătatea lui, în ceea ce privește întinderea lui și creșterea, a rămas în urmă de tot. Aradul și Pecica, cu care multe sute de ani și-au împărțit între olaltă bucuriile și suferințele, au crescut și s-au îmbogățit, pe când el a rămas un fel de „Cenușotcă” între ele.

N-a murit dar nici n-a crescut, întocmai ca vițelul neamțului care a rămas mic, dar neamțul îl lauda, în târg, că el este „*batrin*”.

Teritoriul care se ținea de sat avea o întindere de 827 de jugăre din care însă, în tot timpul existenței sale aproape milenară, n-avea numai 100 jugăre, iar restul de peste 720 jugăre au fost folosite de către călugării mănăstirii de la înființarea ei, de prin veacul al VII-VIII-lea și până la eliberarea Transilvaniei și Unirea cu țara mamă când această mare nedreptate a fost în parte îndreptată.

Numai bunul Dumnezeu știe prin câte suferințe și prin câte umilințe au trebuit să treacă nenorociții care au viețuit aici veacuri triste care astăzi ar trebui să numere mii și mii de suflete ca și Pecica sau ca Aradul.

N-a avut unde să se extindă căci orânduiriile mârșave și păcătoase nu se gândeau cum să ușureze traiul ci cum să li-l facă mai greu ca să n-aibă timp să se gândească la prosperare și la un trai mai bun, omenesc.

Dacă în cei șapte sute de ani și mai bine, de când pomenește de acest sat o cronică regească s-ar fi sporit numai cu 4-5% anual, astăzi satul ar trebui să atingă numărul populației românești din Pecica, cu miile ei de case, stând tot timpul în strânsă legătură cu ea.

Pecica azi numără peste zece mii de sfilete românești, pe când Bodrogul abia după eliberare și-a dublat numărul sufletelor și al caselor.

CETATEA „CEALA” DIN VECINĂTATEA BODROGULUI

Mai multe cronici ungare de prin secolul al XV-lea amintesc despre cetatea „Ceala” din apropierea satului Bodrog, zidită probabil în urma poruncilor date de regele Bela al IV-lea, „*să se zidească și în satul Bodrog o cetate*”.

În anul 1486 în această cetate, fostul comandant peste regiunea Caransebeșului, Sebastian Orszagh, avea un palat frumos. Aici a adus el prizonierii de război turci, capturați în

luptele în jurul aceluia oraș. Din pricina aceasta cetatea s-a numit de tradiție *turcească*.

În jurul cetății exista și un sat locuit de valahi și care după căderea Orodului (Aradului) sub iataganul turcilor a fost distrusă, atât cetatea cât și satul, rămânându-i azi numai numele de „*Ceala cetate turcească*”.

UN CUVÂNT DE ÎNCHEIERE

Ar mai fi de adăugat, la această scurtă monografie, și flora și fauna, precum și frumoasele obiceiuri de odinioară și credințele deșarte, dar cum toate acestea sunt aceleași ca în satul vecin Pecica, în a cărei monografie sunt descrise amănunțit, repetarea lor credem că nu mai are nici un rost. Doritorii a le cunoaște le pot afla ușor în acea lucrare completă.

După cum satul Bodrog a fost în tot lungul șir al veacurilor o anexă a comunei Pecica, care a avut o soartă mai bună, tot așa și această lucrare este o anexă a celeilalte.

București, la 18 iunie 1967

Autorul

**FAMILII ALE CĂROR CASE AU FOST
COMPLET DISTRUSE DE VIITURA DE
APE ÎN PRIMĂVARA LUI 1970, DIN
SATUL BODROGUL VECHI**

1. Efrem Tămășdan
2. Damian Eftimie
3. Muntean Vasile
4. Gradea Vasile
5. Damian Ștefan
6. Boată Silviuș
7. Munăreanș Ștefan
8. Nica Ioan
9. Nincu Catița
10. Filip Nichifor
11. Lipitor Tica
12. Graore Lucreția
13. Țigu Vasile
14. Zolti Gabor
15. Mănguș Ilie
16. Fițu Marta
17. Nedelcu Sever
18. Rancu Ion
19. Fechete Vasile
20. Lingurar Gheorghe
21. Graore Gheorghe
22. Damian Arsa
23. Damian Ioța

24. Milancovici Nina
25. Moldovan Efrem
26. Casa Primăriei
27. Fițu Ioan
28. Mănguț Traian
29. Conț Lucian
30. Simion Dumitru
31. Savu Huț
32. Mircu Boată
33. Andrei Ion
34. Dărău Florea
35. Marușca Gheorghe
36. Duma Aron
37. Lonceri Maria
38. Marușca Zorița
39. Cristina a lui Mircu
40. Marușca Mileva
41. Novăcescu Ana
42. Cazacu Felia
43. Gradea Ion
44. Moldovan Mărioara
45. Radu Marița
46. Lingurar Silvia
47. Zăhărie Ioan
48. Olariu Traian
49. Graore Ana
50. Câmpian Todiuța
51. Nincu Giulia

52. Tomici Ștefan
53. Litfac Ion
54. Marușca Milița
55. Drănău Ioan
56. Rachici Paraschiva
57. Rachici Octavian
58. Ciui Matilda
59. Foghiș Nicolae
60. Mănguț Traian
61. Orz Gheorghe
62. Dovleac Maria

Dezastrul s-a petrecut în ziua de 17 mai 1970. Aceste constatări au fost luate la fața locului, casă de casă, de către fostul învățător al satului din anul 1904 și până în vara anului 1911.

Bodrogul Vechi, la 14 august, 1970.

Petre Ugliș – Delapeșca
(semnătura)

CASE RĂMASE NEDĂRĂMATE DE VIITURA APELOR

1. Pera Rancu
2. Marușca Ioan
3. Tomoci Viorel
4. Iovanov Ioan
5. Brăștin Sabin
6. Filip Sida
7. Nedelcu Lazăr
8. Sava Cirin
9. Efta Damian
10. Damian Catița
11. Marușca Maria
12. Gulipă Alexandru
13. Damian Pavel
14. Șiclovan Mănăilă
15. Rada Filip
16. Filip Iova
17. Tomici jiva
18. Muntean Tănase
19. Filip Jifca
20. Cirin Mircea
21. Nedelcu Silvia
22. Marușca Ioan
23. Simion Pavel
24. Simion Olga
25. Graore Dumitru

26. Marușca Mihai
27. Igrîșan Gheorghe
28. Vițelar Matei
29. Drănău Tia
30. Rachici Vasile
31. Rachici Lazăr
32. Savulov Aurel
33. Gabor Roman
34. Gabor Ștefan
35. Luțai Ion
36. Lipitor Cristina
37. Iovanovici Sinesie
38. Iosa Vasile
39. Damian Aurelia
40. Hoarje Vasile
41. Hoarje Nicolae
42. Amara Ioan
43. David Liviu
44. David Aurel
45. Marușca Petru
46. Damian Constantin
47. Damian Milița
48. Biserica Ortodoxă
49. Școala Nouă
50. Școala Veche, azi casă parohială
51. Damian Nicolae
52. Șebu Ioan
53. Marușca Dimitrie
54. Vițelar Catița

NICOLAE IORGA ÎN VIZITĂ LA MĂNĂSTIREA HODOȘ BODROG (1904)

Dl. prof. dr. Vasile Popeangă mi-a oferit spre consultare câteva manuscrise ale lui PETRE UGLIȘ DELAPECICA, care conțin evocări ale unor personalități și evenimente de la începutul secolului XIX-lea până prin anii 1978. Evocarea nr. 39 se numește ÎN PREAJMA UNOR SCRITORII și relatează prima sa întâlnire cu profesorul Nicolae Iorga la mănăstirea Hodoș Bodrog din toamna anului 1904. mai apoi Petre Ugliș a fost coleg în Senatul României cu Nicolae Iorga („vecini cu fotoliile”) și membri în Comisia de învățământ. Reproducem mai jos o parte din evocarea arădeanului. Textul fiind destul de cursiv, n-a necesitat intervenții decât actualizarea ortografiei.

Îl reproducem fragmentar, cu mențiunea autorului că a fost redactată la Gura Honțului, 18 ian. 1973, fiind semnată cu Petre Ugliș – Delapecica.

În preajma unor scriitori (evocări)

„Într-o frumoasă zi de toamnă, savantul nostru istoric, Nicolae Iorga, și-a anunțat sosirea

la vechea mănăstire a Hodoș Bodrogului, fostului stareț, Arhimandrit Augustin Hamzea.

Arhimandritul mi-a fost ani de zile Director la Preparandia (Școala de învățători) din Arad, fiind eu învățător tânăr ales la școala din satul Bodrogul Vechi, de care atârnă satul în cele spirituale. Neavând biserică, acesta m-a chemat la sine și mi-a spus: „Îți vine, „Profesorul tău”, Nicolae Iorga (ironizând), care vrea să viziteze mănăstirea. Rămâi tu aici și-l primește, spunându-i că, eu regret că nu-l pot primi, fiind silit să plec la un proces al mănăstirii la Tribunal. Condu-l și arată-i tot ce dorește să vadă, și apoi invită-l la masă și-l ospătează”.

S-a urcat îndată în landoul elegant al mănăstirii și a mers până la notarul Burger, un bun prieten al său din comuna vecină, Zădărlak (Zădăreni n.n.), de care în cele administrative depindea și mănăstirea.

Arhimandritul nu avea nici un fel de citație la Tribunal, dar nu voia să dea față cu Profesorul Iorga. Care a fost cauza, nu știu.

Poșta mea venea odată cu a mănăstirii, care venea zilnic, și astfel toată corespondența, ziarele și revistele mele treceau prin mâinile Starețului, știind că sunt abonatul „Semănătorului” lui Iorga, și pentru aceea l-a numit „Profesorul meu”. A avut toată dreptatea.

O viață întreagă de om, l-am citit cu mult drag. L-am stimat ca pe un adevărat apostol al neamului și am avut deosebita cinste și bucurie, să fim vecini cu fotoliile timp de patru ani, în Senatul României. I-am cunoscut de aproape elocvența și geniul, pe care i le-am admirat. După 30 de ani m-a recunoscut (...).

Să continui acum cu primirea făcută „Profesorului meu”. L-am primit la poarta principală a mănăstirii și m-am prezentat, spunându-i că sunt încredințat din partea Preacuvioșiei sale, d-lui Arhimandrit, să-l primesc, deoarece dânsul a fost silit să plece la Oradea Mare la un proces ce-ș are mănăstirea. L-am condus în cancelaria mănăstirii, unde se aflau cei doi Ieromonahi: arhip Munteanu și Nichifor Cuzman, însărcinați cu conducerea agendelor scripturistice ale acestei bogate mănăstiri.

Profesorul Iorga s-a prezentat acestor doi călugări, aproape octogenari, spunându-le că regretă că nu a putut să stea de vorbă cu Starețul, D-l arhimandrit Hamzea, arătând că dânsul a venit să viziteze această veche mănăstire, pentru a fi trecut într-o lucrare a sa, rugându-i să binevoiască a-i da voie să viziteze tot ce are acest așezământ străvechi demn de cercetat.

Părintele Ieromonah Arhip i-a spus Profesorului, că poate să viziteze tot ce dorește, având drept călăuză pe tânărul învățător Petru Ugliș, pe care Preacuviosul Arhimandrit l-a încredințat să-i stea la îndemână tot timpul, și la ora mesei l-a poftit la masă.

Am intrat în biserica sfinte mănăstiri, unde am vizitat vechea pictură, vechile icoane, odoarele scumpe. Pictura bisericii este din veacul al XV-lea, la fel cu pictura Bisericii din Buda, zidită de regele Matei Corvinul. În popor, până în zilele noastre circulă de veacuri legenda neschimbată, că după o mare inundație a Mureșului, pe locul unde azi se află zidită biserica, nu era apă și turmsa unui român pășuna. Taurul acestui țaran a scormonit cu coarnele lui puternice, lângă rădăcina unui cedru bătrân, dezgropând o căldare mare, plină cu galbeni, cruci și alte obiecte de cult de argint, foarte prețioase, care în urma dezgropării, sclipeau în bătaia soarelui.

A doua zi oamenii au aflat o icoană a Maicii Precestii, mai multe obiecte de cult din aur și argint, precum și o căldare de aramă plină cu galbeni. Cu acești galbeni s-a zidit mănăstirea așa cum se vede și astăzi.

Capul bouului Hodoș, cu coarnele se păstrează într-o raclă de sticlă, așezată în tinda

bisericii deasupra uşii de la intrare. Această legendă i-am spus-o şi regertatului Profesor, care şi-a notat-o.

După ce a cercetat cu de-amănuntul interiorul bisericii şi altarul cu toate odoarele sfinte, arătate de Ieromonahul Teofil Seculici, un călugăr foarte deştept, care a pus în uimire pe prof. Iorga, când acest modest călugăr a început să discute cu distinsul oaspe, în limba franceză şi engleză, limbi învăţate în timpul călugăriei, fiind acum trecut de şaptezeci de ani.

Am trecut apoi într-o cameră a Arhondăriei, unde era bogata arhivă a mănăstirii, unde se aflau o mulţime de cărţi bisericeşti, legate în piele, cu copcii de argint şi de aramă, toate scrise de mână, ori tipărite în limba greacă ori slavona veche, de mare valoare bibliografică. Aici marele nostru savant a stat multe ore, cercetând minunatele opere ale trecutului bisericii noastre ortodoxe, care îl interesau foarte mult, spunând la urmă, că are să mai revină pe aici, să stea mai multe zile, ca să studieze pe îndelete, bogata arhivă.

Au trecut anii şi n-a mai venit

Sosind ora mesei, am fost anunţaţi, printr-un tânăr novit, să poftim la masă. Ne-am îndreptat spre trapezar, unde în jurul mesei se

aflau așezați la masa lungă, cei patru călugări, după vechime și după treptele ierarhice. Pentru distinsul oaspe, s-a rezervat fotoliul din fruntea mesei, în lipsa Starețului.

După masă, ne-am întors iarăși în arhivă, unde profesorul și-a continuat munca întreruptă până la orele cinci când s-a preătit de plecare spre gara Arad, ca să prindă trenul spre București.

Eu, la ordinul Arhimandritului, am pregătit o sticlă plină cu țuică *întoarsă* de prună și alta de *comină* (tescovină), precum și un *bârdac* cu vin, din pivnița mănăstirii din cele 40 de jugăre de vie din podgoriile de la Galșa.

I le-am predat profesorului, care a rămas foarte mulțumit de felul cum a fost primit, rugându-mă să-i transmit multe complimente Părintelui Arhimandrit și sincerele sale mulțumiri pentru deosebita atenție ce i s-a dat, cu regretul că nu a putut să se întâlnească.

La plecare, „Profesorul meu”, mi-a mulțumit, invitându-mă ca atunci când voi avea prilejul fericit să ajung la București, să-l cercetez (...).

NOTE:

NICOLAE IORGA (n.1871 în Botoșani – m. 1940) istoric, academician și om politic. A scris lucrări fundamentale despre istoria țării și a românilor, din perspectiva unor coordonate ale evoluției spirituale: *Istoria armatei românești*; *Istoria comerțului românesc*, *Istoria românilor*; etc. A scris o operă impresionantă prin calitate și problematică (16.000 titluri).

AUGUSTIN ARON HAMZEA (n. 29 mai 1849 în Râșnov (Brașov). Seminarul andreian de la Sibiu și Academia de drept din Budapesta. În 1875, e profesor la Institutul Teologic diecezan din Arad. Ieromonahul va fi director al Institutului, după ce în 1899 e arhimandrit. După 1901, va fi egumen al mănăstirii Hodoș Bodrog de lângă Arad, până la moarte în 25 ianuarie 1916. A publicat studii și articole în **Biserica și școala** (Arad – director), **Telegraful român** și **Revista Teologică** (Sibiu). Bun orator. A candidat pentru episcop al Aradului.

PETRE UGLIȘ DELAPECICA (n. 1885 la Pecica – m.1978 la Gurahonț).

Învățător în Bodrogul Vechi, Bara, Gurahonț. Fost senator din partea PNT.

I-au rămas în manuscris, după informațiile d-lui Vasile Popeangă, *Jurnal de război*,

Monografia comunei Pecica, Bodrogu Vechi, Moș Pătruș Milionaru (roman). În volumul „**În vârtoarea luptei pentru Unire**” (2002), îngrijit de prof. dr. V. Popeangă, sunt prezentate amintirile sale privind constituirea legiunii de voluntari, proveniți din prizonierii români din Italia. A publicat 14 volume de folclor, dintre care amintim: **Poezii din popor, Pvești din popor, Poezii și basme din Crișana și Banat** (1960), **Povești nemuritoare** (1960).

Prof. dr. Anton Ilica

DESTINUL UNUI DASCĂL Petre Ugliș Delapecica

ARGUMENT

Petre Ugliș Delapecica, dascălul născut „în milenara și bogata comună Peșca, odinioară sat locuit numai de români”, este, categoric, un personaj de legendă. Totuși, nu ne propunem să-l prezentăm într-o aură legendară, ci, mai degrabă, să identificăm faptele și gândurile care vin spre noi de la sfârșitul secolului al XIX-lea, tulburându-ne totodată.

Ca și Horia sau Iancu, despre care vorbește cu mândria specifică românului, Petre Ugliș a fost un luptător pentru dreptate și adevăr care a înțeles foarte de timpuriu că misiunea lui este să scrie „*tot ce vede și tot ce aude*”, să lupte cu arma și cu „*peana*” pentru a cinsti noblețea

Petre Ugliș - tânăr
absolvent

latină a poporului său, strigătul ivit din adâncul sufletului bătuit de furtunile istoriei. Sunt pe pământul străbunilor mei, români din seara zilei de Crăciun a anului 1917, e o dovadă că România unită și latinitatea au constituit cheia de boltă a adevăratului său crez, iar „*Tata Traian*” și principii valahi i-au fost icoane de suflet.

A drumețit prin satele de pe Valea Mureșului, din Banat sau de pe Valea Crișului Alb și, cu dărnicie, a risipit lumina cărții în anii de dăscălie. A bătut cu bocancii soldatului drumul însângerat al frontului, „**De la Bara până la Roma**”. A rămas în cuget și-n simțire român, reprezentându-i pe țărani din Hălmagiu și din satele învecinate în Senatul României în anul 1933, în timpul guvernării liberale.

În numele dragostei de țară și de meleagurile natale a scris mii de pagini, multe rămase în manuscris, majoritatea nepublicate, lăsându-le moștenire de mare preț urmașilor.

Apropierea lui Petre Ugliș de legendă ne-a determinat să refacem itinerariul spiritual, lucru nu tocmai ușor, mai ales când e vorba de un spirit ales, care s-a identificat cu aspirațiile de unitate națională ale românilor.

Demersul nostru a fost posibil datorită bunăvoinței și, îndeosebi, încrederii pe care ni

le-a acordat Domnul prof. dr. Vasile Popeangă, director al Bibliotecii „Tudor Arghezi” a Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. Se cuvin adresate cuvinte de grațitudine pentru că ne-a furnizat informațiile inedite, ne-a oferit sugestii neprețuite, ajutându-ne să păstrăm vie amintirea lui Petre Ugliș Delapeșica.

PEȘCA – LEAGĂNUL UNEI CIVILIZAȚII MILENARE

„A fost odată ...

Așa încep frumoasele povești din gura bătrânilor și așa începe și poveste minunată a satului meu drag, pe vatra căruia am văzut lumina zilei.

„În lungul fir al vieții mele mi-a fost dat să cutreier multe țări și să plutesc peste multe mări, dar sat ca satul meu de frumos și de bogat n-am aflat în nicio țară, dar nici țară îmbelșugată și frumoasă ca-n povești ca țara mea n-am găsit” (Petre Ugliș Delapeșica, **Monografia comunei Pecica, manuscris**).

Emoționanta confesiune deschide lucrarea monumentală **Monografia comunei Pecica**, scrisă în anul 1969 și aflată în custodia

Institutului de Etnografie și Folclor al Academiei Române.

Peșca sau Pecica, sub numele care este cunoscută astăzi această milenară așezare, a fost dintotdeauna un pământ binecuvântat, în ciuda tuturor vicisitudinilor care s-au abătut asupra lui.

Numele este vechi, la fel de vechi ca așezarea, poate mai bine de 700 de ani și se asociază altor toponime la fel de vechi: *Movila lui Traian/ Șantu Mare, Ziridava*. Pe aici și-a purtat armatele vestitul împărat roman, Traian, din moment ce *Movila* care-i poartă numele este mărturie peste timp a unei istorii milenare. Drumul bătut și de copitele cailor împărătești însoțește Mureșul, iese din munți la Radna, trece prin mai multe sate, bătrâne și ele, atinge Aradul și, după alți 20 km ajunge și în comuna Peșca, azi orașul Pecica. Șoseaua internațională, D.N.7, lasă în urmă comune înfloritoare, Semeș, Șeitin situate și ele pe malul drept al Mureșului și, în cel mai vestic oraș al țării, Nădlac, trece hotarul îndreptându-se spre Europa.

Din orice colț de țară ori de lume ai veni, popasul îți este liniștit și îndestulător ca apele line ale Mureșului, care după ce înving zăgazul munților și spală coastele dealurilor, se dezmiardă prin câmpia netedă și roditoare, ca și

când n-ar vrea să-și unească destinul cu apele Tisei pe pământ străin.

De undeva, din Asia, vine Drumul Mătăsi; de aici, din acest „*Bărăgan al Vestului*” pornește Drumul Pâinii, pentru că pita de Pecica, mare cât roata carului, rumenă și dulce ca un obraz de copil a dus faima acestor locuri și priceperea oamenilor care o plămădesc în zarea largă.

Pecica, cea mai mare comună din țară, are o suprafață totală de 23717 ha și o populație de 13350 de locuitori. La 5 aprilie 2004 a fost declarată oraș și „*a ales să crească*” prin strădania oamenilor ei, aceia care i-au pus temelia și-i vor așeza cununa.

Aici a văzut lumina zilei Petre Ugliș care, din prea multă dragoste și respect pentru comuna natală, și-a adăugat numelui pseudonimul „*Delapecica*”.

Firul vieții lui numără 93 de ani. S-a născut la 1 sept. 1885 „*în milenara comună Peșca a județului Arad*” „după cum însuși mărturisește în *Chestionar pentru mărturisiri*. A decedat la 29 iulie 1978 la Gurahonț și i s-a părut și atunci că timpul e prea strâmt pentru poveștile nepovestite încă.

ȘCOALA DIN PEȘCA ȘI ÎNVĂȚĂTORII MEI BUNI

Pecica a fost una dintre cele dintâi comune mari românești de pe teritoriul comitatului Arad, cu putere economică, prin locuri și târguri și de schimburi comerciale; aici au fost deschise și școli elementare confesionale susținute de comunitatea bisericească. În 1752 Pecica are sigiliu și în casele oamenilor mai înstăriți au apărut preocupări pentru știința de carte.

După ce Maria Tereza a inițiat cunoscutele sale legiuiri de organizare a învățământului, s-a zidit peste drum de actuala locație a Bisericii Ortodoxe o școală cu o sală de clasă. În 1834 s-a ridicat o școală nouă care astăzi nu mai există. Încă din 1740 se amintește de un meșter buhăier – croitor de buhaie, sumane și cioareci care-i învață pe copii cititul și scrisul. S-au construit în timp mai multe clădiri de școală în care au funcționat învățători formați la Preparandia din Arad, înființată în anul 1812: Gheorghe Bila, învățător și preot care se îndeletnicea și cu scrisul cărților și cu pictura; Nicolae Costa, Ioan Ardelean, Ioan Eftici. În 1857 s-a construit al treilea local de școală cunoscut după numele locului „La Muștră”.

A patra clădire școlară s-a ridicat în centrul comunei. Primul învățător de aici a fost Iosif Iosa care a înființat în 1880 primul cor din Pecica. Datorită lui a poposit în localitate și trupa tetrală a lui Mihail Pascaly din București. Învățătorii au instruit coruri, au avut legături cu compozitorii români din Bucovina sau de dincolo de munți, s-au ocupat și de răspândirea ziarelor în Pecica: *Luminătorul* (Budapesta), *Gura Satului* (Arad), *Calicul*, *Tribuna* (Sibiu), *Familia* (Oradea).

În anul 1872 ia ființă școala sârbească care a funcționat până în anul 1914. În 1873, prin strădania unei profesoare franțuzoaise, a luat ființă Școala franceză, frecventată de fetele familiilor mai înstărite. În anul 1879 s-a deschis Școala de Fete, iar în 1882 o Școală Superioară care era de același nivel cu școlile civile de stat din orașele din Ungaria. A mai funcționat o școală evreiască și o școală de agricultură, oferindu-se astfel accesul la învățătură pentru cele mai diverse categorii sociale.

În această atmosferă școlară și-a început studiile Petre Ugliș care a avut parte de dascăli devotați formării și educării copiilor, modele pentru învățătorul de mai târziu.

„ *Au trecut mai bine de 80 de ani de când eu, împlinind vârsta de 6 ani la 1 sept. 1891, am*

fost dus de bunul meu tată la Școala Mică, unde la clasele mici era învățător Ioan Eftici, sârb de origine și căsătorit cu o sârboaică.

Tavanul avea grinzile aparente, și scândurile aparente, ca la casele țărănești. Grinda mare, care susținea tavanul, era făcută dintr-un brad puternic având lungimea întregului edificiu și era fixată în podul casei; iar grinzile se fixau de grinda mare cu șuruburi solide de fier.

Fiecare sală de clasă avea întinse pe pereți, atârinate în cuie, table de citire scrise cu litere mari, cu litere de mână și de tipar, pe care se învăța cititul în cor.

Clasele mici aveau și o mașină de socotit. Fiecare elev avea o tăbliță și un griflu – instrument de scris, o tecă – caiet, și pleivas – creion, pană, o sticlucă cu tintă – cerneală. Într-un colț al clasei se afla o tablă neagră; pe o parte se făceau socoteli, iar pe alta se scria cu cretă.

*În școala mare pe pereți se aflau harta județului, a țării și a continentelor” (Petre Ugliș Delapeșica, **Monografia comunei Pecica, manuscris**).*

„TU, TAICHII, TREBUIE SĂ IUBEȘTI CARTEA, CĂ EA E PENTRU TINE”

Tatăl, Constantin Ugliș, țăran sărac fără o palmă de pământ, a fost slugă de mic copil când era în stare să țină de coada vacii.

De la oamenii înstăriți pe la care a slugărit a primit sfaturi și învățătură: unul l-a învățat să facă grapa de spini, altul să altoiască pomi, altul să facă o poartă, un jgheab, astfel încât ajunsesse priceput la toate. Mai mult decât atât avea și știința de carte și le împărtășea și copiilor lui, Petre și Ecaterina, tainele scrisului și cititului, învățându-i să scrie pe tăbliță cu griflu, să citească abecedarul pe care tatăl îl cumpărase. Pentru că Petre era copil slăbuț și mărunțel, tatăl său a prevăzut ce drum va urma încă de pe când avea șase ani. „*Tu, taichii, trebuie să iubești cartea că ea e pentru tine*”. Aceste cuvinte l-au însoțit o viață, au devenit un imbold pentru toate încercările prin care a trecut în lunga sa experiență.

Școala primară clasele I-III, le-a urmat sub îndrumarea învățătorului Ion Eftici, fiind de fiecare dată premiant. Clasele IV-VI le-a urmat la alt învățător, Ioan Ardelean. Prin strădania dascălilor, elevii premianți erau răsplătiți în urma examenelor de sfârșit de an cu premii –

două –trei cărticile – pentru silința la învățătură. În plus, școlarii claselor IV-VI citeau „Apostolul” în duminici și sărbători, iar la Bobotează îi însoțeau pe preoți la sfințirea caselor.

Cărțile pentru premiile copiilor erau aduse de la o mare librărie din Brașov. *Poveștile ardelenesti* de Ioan Pop Reteganu și *Poveștile* lui Ion Creangă au fost primele lecturi care i-au răpit inima.

„Și azi când le recitesc, îmi amintesc locul unde le-am citit întâia dată: la umbra unui nuc bătrân, fiind ascultat de trei moșnegi, paznici de câmp” (Petre Ugliș Delapecica, **Monografia comunei Pecica, manuscris**).

Deja „când a ajuns în clasa a VI-a avea un braț de cărți”: *Răsunetul Ardealului, Arghir și Elena, Pildele lui Esop*. Avea o grijă deosebită față de cărți: le numerota, le aranja frumos și mare îi era bucuria când reușea să și le sporească. Le privea cu aceeași dragoste cu care vecinul lui, Armanu, își privea oițele când copilul Ugliș i le bătea seara la strungă. Pentru acest serviciu primea câte o oală de lapte acru cu care mama pregătea o mămliguță grozavă.

După terminarea clasei a VI-a a făcut un an la Școala maghiară de stat, ca să-și însușească

limba maghiară. Tatăl său intenționa să-l dea la un liceu de stat din Arad.

În ciuda rezultatelor bune obținute în primele șase clase, nu este admis la liceu pentru că a împlinit vârsta de 13 ani la 1 sept. 1898. A fost prima lovitură primită, dar și șansa de a descoperi drumul pentru care s-a dovedit că are vocație. Cu sprijinul unui consătean, Roman Ciorogariu, fost profesor la Preparandia din Arad, plânsul copilului s-a preschimbat în mare bucurie: va fi înscris la Preparandie.

În urma susținerii unui examen de admitere, în fața unei comisii formată din profesorii Teodor Ceontea, dr. Petru Pipoș, dr. Ioan Petran și Ioan Petrovici, este admis. În perioada 1898-1899 urmează un curs pregătitor, apoi cursul întâi de Pedagogie în 1899-1900, după care se înscrie la cursul al II-lea. Rămâne corigent la Gramatica limbii române și la limba germană și repetă anul.

În anul 1902-1903 termină bine cursul al III-lea, înscriindu-se la cursul al IV-lea. În urma absolvirii își ia calificarea de învățător.

În timpul cât a fost elev la Preparandia din Arad a reușit să-și economisească puținii bani pe care-i primea prin bunăvoința gazdei care întreținea casa unui fost avocat. Ajutând la contabilitatea cheltuielilor, a chiriilor, Petre

Ugliș primea lunar cinci coroane, suma care acoperea propria chirie. Pentru că scria frumos s-a angajat să scrie *Studiile* profesorilor, Petru Pipoș și Teodor Ceontea, care urmau să fie multiplicare pentru toți elevii.

Așa a reușit să câștige ceva bani, destinați achiziționării de cărți, ori pentru abonarea la revista „*Semănătorul*”.

Dragostea pentru tradiția populară își avea rădăcinile în clăcile din sat, la furcă sau la scărmanat pene pene de gâscă, unde se adunau fete și feciori care petreceau în răs și voie bună, ascultând povești, snoave sau pățaniile lui Păcală.

La îndemnul profesorului Sever Secula, de la Preparandie, Petre Ugliș își redescoperă această mare pasiune – folclorul . se întoarce din vacanța de Crăciun cu câteva balade, povești, chiuituri, ghicitori și poezii, pe care, împreună cu ceilalți colegi, le preda profesorului.

Caietul lui Petre Ugliș atrage în mod deosebit atenția. Profesorul citește din lucrările lui făcând și remarca. „ *Măi Ugliș, tu ai talent la scris. Tu toată viața ta să te ocupi cu adunarea folclorului*”. De data aceasta drumul ce se cere urmat este bine definit – culegerea folclorului românesc, lucru pe care Petre Ugliș l-a făcut toată viața, ca și când ar fi fost nevoie de o

dovadă palpabilă că remarca profesorului n-a fost gratuită.

Începuturile literare sunt legate de ziarul *Poporul român* din Budapesta unde Petre Ugliș colaborează încă de când era elev al Preparandiei. Mai târziu activitatea publicistică bogată îi va face cunoscut numele în toate zonele țării prin ziare și reviste de prestigiu.

ANII DE DĂSCĂLIE
„DACĂ M-AȘ MAI NAȘTE ODATĂ ÎN VIAȚĂ,
TOT DASCĂL M-AȘ FACE”

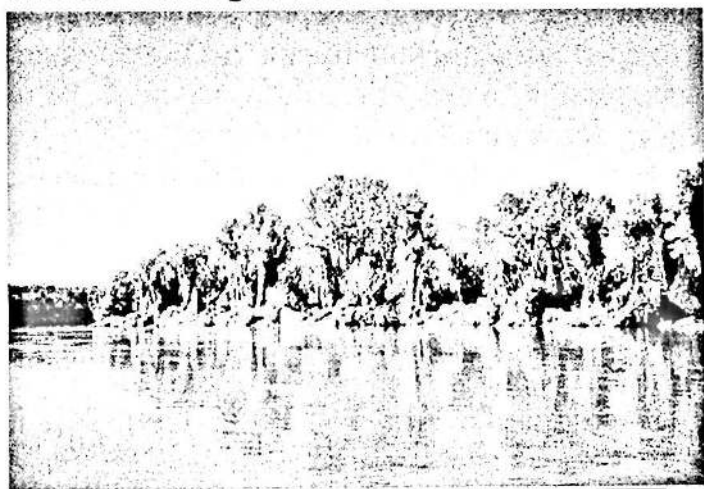
Timp de șase ani a petrecut Petre Ugliș pe băncile Preparandiei „această adevărată academie” de unde marii apostoli ai neamului – Dimitrie Țichindeal, Moise Nicoară, dr. Petru Pipoș și alți titani au răspândit veacuri de lumină.

Terminând Preparandia a ajuns învățător în sătulețul milenar Bodrogul Vechi, unde a trăit experiențe unice: a iubit oamenii curați la suflet ai satului, le-a educat copiii în spiritul dragostei de muncă și de învățătură și le-a sădit în inimi încrederea că odată vor trăi bucuria de a vedea România Mare din care și ei vor face parte. I-a învățat carte pe bunicii mei, și, deși nu l-am cunoscut personal, îl identific cu chipul de sfânt al lui Tata – Moșu, care a avut parte de un destin asemănător, până la un punct, cu cel al lui

Petre Ugliș împreună
cu soția, Anița

Petre Ugliș. Nu s-au întâlnit pe niciuna dintre liniile frontului și nici în vreun lagăr în Italia. Și-au depănat poveștile în anul 1970, când fostul învățător a revenit în sat după șase decenii, hotărât să lase nepoților acestor bravi români, cum îi plăcea să le spună, o carte de suflet, o monografie, o „Scurtă monografie a satului milenar Bodrogul Vechi”.

Imaginea Mureșului în dreptul punctului Hada

Abia se instalase învățător în Bodrogul Vechi și, în același an, 1904, îi moare mama; tatăl era plecat în America de unde nu s-a mai întors niciodată. După o decepție în dragoste, se

căsătorește și se stabilește în acest sătuleț situat pe malul drept al Mureșului, între Arad și Pecica. Satul era subordonat Mănăstirii Hodoș Bodrog, iar primul director al tănărului învățator a fost arhimandritul Augustin Hamsea, starețul mănăstirii.

Aici a avut ocazia să-l vadă și să-l cunoască pe Nicolae Iorga, profesorul și istoricul a cărei revistă, **Semănătorul**, o citeau regulat atât starețul mănăstirii cât și dascălul Petre Ugliș. A avut onoarea să-l însoțească pe Nicolae Iorga în vizita lui la acest așezământ străvechi; savantul și-a făcut o mulțime de notițe, a stat de vorbă și cu cei patru călugări octogenari: popa Negru, despre care lumea spunea că în tinerețe ar fi fost căpitan de haiduci; Nifon Cuzman, în tinerețe învățator în sat – avea o voce de adevărat artist; teofil Secolici – un fel de savant – vorbea italiana, franceza și engleza spre uimirea profesorului Iorga; Isidor Trifunaș, un om cu suflet ales.

La plecare profesorul a mulțumit pentru felul în care a fost primit și ospătat, dar mai ales, pentru atenția cu care a fost înconjurat. I-a lăsat însoțitorului său, Petre Ugliș, cartea de vizită, invitându-l să-l caute, dacă norocul îl va duce vreodată la București. Și prilejul s-a ivit în anul 1911 când dascălul și savantul au stat mult de

vorbă. După alți 23 de ani s-au întâlnit în Senatul României întregite, în timpul guvernării liberale, din perioada 1933-1937.

Din „Prefața” **Monografiei sătulețului bimilenar Bodrogu Vechi** aflăm că pe la sfârșitul deceniului întâi al secolului al XX-lea, Asociațiunea Transilvăneană de la Sibiu a lansat un apel către învățătorii și preoții dintre Tisa și Carpați, să scrie monografia satelor lor. Așa s-a înfiripat ideea de a începe munca pentru a realiza monografiile satului Bodrogu Vechi și a comunei Pecica.

Păstrând legătura cu profesorii de la Preparandia din Arad, Secula Sever și Nicolae Mihulin, Petre Ugliș a adunat folclorul local atât de bogat, renunțând pentru un timp lucrările monografice. De la octogenarul călugăr, Nifon Cuzman, a aflat legenda mănăstirii Hodoș Bodrog, iar de la bătrânii satului, octogenari și unii dintre ei, a cunoscut legenda haiducilor Suciș și Iancu Bitangu, balade, doine, bocete, chiuituri și strigături, pe care le-a trimis ziarelor la care a colaborat încă din primii ani de dascălie: *Românul* și *Tribuna* din Arad, *Zorile* din Timișoara, *Plugarul român* și *Baba Dochia*.

În 1909-1910 i-au apărut, la Lugoj, trei volume sub titlul: „*Din literatura poporană*”, „*Poezii din popor*” apărut în trei mii

de exemplare și semnat pentru prima dată sub pseudonimul Delapecica; „*Povești din popor*” și „*Glume din popor*”. Toate volumele au fost bine primite de presă și s-au vândut ca „*pâinea caldă*”.

Încă din primii ani de dascălie s-a integrat în asociația *Reuniunea învățătorilor arădeni* constituită din cele patru protopopiate din stânga Mureșului: Timișoara, Belinț, Comloșu Mare și Lipova. Reuniunea era condusă de învățătorul Iuliu Vuia, nepotul lui Constantin Diaconovici Loga. Petre Ugliș s-a făcut remarcat prin conferințele susținute și prin intervențiile sale.

În cei șapte ani de dascălie în Bodrogul Vechi a trăit alături de săteni. Din cele 374 de suflete, 191 știau carte. Pentru cei neștiutori de carte, adulți, a organizat cursuri de alfabetizare care se desfășurau în fiecare seară. N-a avut bucuria să-și îndeplinească acest vis, pentru că sătenii s-au rușinat să învețe alfabetul, scrisul și cititul în rând cu proprii copii.

Locuia împreună cu tânăra sa soție, Anița, în clădirea cea nouă a școlii, unde avea o cameră, o tindă podite cu scândură de brad și un coteț pentru porci și păsări. Lângă locuință era și sala de clasă unde erau șase bănci făcute de meșterul Ștefan Mitrici. A militat cu toată forța, pe care i-o dădea tinerețea, pentru ca toți copiii

din sat să vină la școală. Așa se face că în anul 1910 a ajuns să aibă 49 de elevi din cele 33 de case din sat. Autoritățile școlare au remarcat activitatea învățătorului cât și progresul vizibil al școlii și al omului ei, prezența tot mai susținută la lucrările *Reuniunii învățătorilor* arădeni cu o conferință despre *Educația voinței*, colaborarea la *Gazeta învățătorilor* din Șimleu.

În **Evocări**, Petre Ugliș mărturisește: „După primii șapte ani petrecuți în sătulețul milenar *Bodrogul Vechi* (...) unde am reușit în munca mea extrașcolară, să adun un bogat material folcloristic a trebuit să părăsesc acest cuib patriarhal, în împrejurări neatârnbătoare de voința mea și am fost ales învățător în frunțașă comună *Bara*, ridicată prin contribuția sătenilor ... și-au vândut boii din jug ca să aibă și copiii lor o școală ca aceea din *Lugoj*”. Și-a continuat activitatea didactică cu și mai mult avânt într-ale dăscăliei. Avea acum o școală nouă, conducea clasele I-III, avea și o locuință cu toate anexele și îndeosebi oameni buni și copii dornici de învățatură. A ascultat însă și de glasul inimii și a continuat să adune folclorul local.

După mutarea la *Bara*, în 1911, începe și colaborarea la ziarele locale. În *Drapelul* din *Lugoj* scrie în 1915 un articol în care combate alcoolismul printre săteni, considerându-l unul

dintre relele sociale. Tot în paginile acestui ziar publică articolul *Școala viitorului*, un veritabil program de educație prin și în școală. Dascălul, deși tânăr, aflat la începutul unei cariere didactice, își făurise un crez și a luptat cu toată putere minții ca să-l transpună în viață: „*școala ar trebui să-și ia pragul muncii sale lărgirea activității extrașcolare și va căuta mai ales a răspândi în măsura cea mai mare posibilă, slova românească printre fiii săi, dându-le astfel puțința de a vedea cu ochii sufletului lor zbuciumat, oglinda sufletească a moșii-strămoșilor lor, peste care veacuri de-a rândul au năvălit cu potopul atâtea popoare, dar care toate au plătit și vor plăti în viitor, cu capul lor, îndrăzneala de a încerca să ne răpească avutul ... aceasta trebuie să fie sfânta misiune a școlii*”.

La Bara, încă din primii ani ai șederii lui, și-a fixat două obiective: primul era activitatea didactică, desfășurată cu profesionalism. A primit în școală cât mai mulți copii, să le dăruiască lumina învățaturii. A primit în schimbul efortului depus prețuirea sătenilor care l-au asimilat încă de la început, considerându-l unul de-al lor, stabilându-se astfel o legătură sufletească durabilă. Învățătorul a constatat cu amărăciune că fetele din sat nu știau carte, iar

printre femei prea puține descifrau tainele cititului, deși erau harnice și omenoase.

S-a preocupat de acest aspect al comunității sătești și a început o acțiune de aducere a fetelor la școală. Glasul lui s-a făcut auzit dincolo de hotarele satului Bara. În 1912 publică în ziarul *Românul* din Arad, în numărul 69, un articol intitulat „*Educația femeii*” subliniind cât de însemnată și de benefică este învățătura în viața femeii, care va ști să-și gospodărească mai bine casa, să-și crească și copiii, îmbinând tradiția cu elementul de noutate în ceea ce privește educația, să se ferească de hoți și să trăiască în armonie cu semenii și cu lumea.

Al doilea obiectiv era activitatea de a pune în valoare folclorul local, preocupare veche, încă din anii copilăriei petrecute în comuna Pecica. A găsit aici, la Bara, oameni sfătoși, bătrâni cu suflet curat, care i-au întărit, pentru a căta oară, credința că românul poartă cu sine comorile și frumusețile cântecului. Le-a ascultat poveștile, doinele, cântecele și ghicitorile, le-a adunat ca pe un tezaur în suflet, și mai târziu, le-a așezat la loc de cinste în volumele sale pentru eternitate.

Numele așezării bănățene va fi immortalizat într-o lucrare simbolic intitulată „*De la Bara pân la Roma*”. E o scurtă descriere a

zbuciumatei vieți a unui dascăl de la țară, lăsată moștenire nepoților și strănepoților, despre faptele strămoșilor lor, să le fie de învățătură.

Contactul cu Lugojul i-a oprit putere de muncă, pentru că aici, în inima Banatului, a găsit „*frățietatea sinceră care stăpânea inimile românilor*”. Aici l-a întâlnit pe Ion Vidu, „Taica Vidu”, cum îi spuneau cei tineri, colegul lui de școală la Preparandia din Arad. La a doua întâlnire, Petre Ugliș, i-a dat cele trei volume de folclor tipărite la Lugoj în anii 1909-1910.

Împreună cu profesorul Gheorghe Noaghea de la Preparandia din Caransebeș, Petre Ugliș cutreiera satele bănățene în zilele de sărbătoare și duminica ținând conferința în biserici la sfârșitul serviciului divin, deși cătanele crăiești patrulau pe străzi, fiindu-le interzis să intre în bisericile românești.

Izbucnirea primului război mondial a împiedicat rămânerea lui Petre Ugliș ca învățător la Bara. În vara anului 1914 a ajutat un tânăr absolvent la Teologie să obțină o parohie la Spata, sat vecin cu Bara. Pentru atitudinea lui de a ajuta un român și de a îndemna pe sătenii din Spata să fie curajoși și încrezători în steaua lor, Petre Ugliș a fost supus unei anchete și învinuit de trădare, numit „*spion*” al românilor. Ca urmare a acestor acuzații a fost arestat la 19

decembrie 1914, maltratată de jandarmi și o parte din manuscrite distruse.

Denunțul anonim constă într-o reclamație și o carte poștală pe care Petre Ugliș o primise de la un fost coleg de școală care dorea să fie preot la Spata:

Conținutul.” *Ce mai fac sătenii?, Cu cine vor ținea?* (era vorba de alegerea preotului) *Mai fost-or pe la dada lor din B...?* este interpretat greșit. Autorul documentului este identificat în persoana preotului din Bara. Petre Ugliș este considerat nevinovat de către autorități, dar în urma unui lung proces de calomnie, viața lui ia o cotitură importantă.

Deși fusese scutit de efectuarea stagiului militar încă din anul 1906, autoritățile militare au cerut Ministrului de Război anularea dispensiei învățătorului Ugliș. Astfel la 1 ianuarie 1916 Petre Ugliș a fost chemat la Arad la Regimentul 33 Infanterie. Termină școala de ofițeri și este trimis la garnizoana Alba Iulia. Aici l-a întâlnit pe Aron Cotruș, chemat și el sub arme. În noaptea de Sfânta Marie a anului 1916 este mobilizat cu întreg Regimentul 50 Infanterie și pleacă pe frontul din Italia. Timp de doi ani străbate orașele și satele Italiei, obsedat mereu de ideea dezertării.

Într-o seară și-a luat oamenii și s-au apropiat de scopul propus: noaptea, împreună cu cei 82 de ostași români s-au predat italienilor, care i-au primit ca pe niște frați. Și-au împlinit un vis, acela de a fi „ *pe pământul străbunilor mei romani*” și „ *de a arăta lumii întregi că nu mai vrem să purtăm jug străin. Ne temem că se termină războiul fără de noi, căci am rămas toată viața noastră cu părere de rău în suflet*”. (Petre Ugliș, *Jurnal de război*, manuscris).

După terminarea războiului, Petre Ugliș s-a întors din Italia cu o unitate de voluntari care au avut misiunea de a curăța România proaspăt eliberată de sub dușmani; România Mare, visul de aur al românilor.

Deși solicitat să rămână în armata română ca ofițer, Petre Ugliș era prea atașat de școală și de presă și revine la vechea lui activitate.

Ziarul „*Românul*” din Arad oferă informația că la București a apărut harta nouă a țării întregite: gândul învățătorului era de a intra în posesia acestei hărți și de a o vedea așezată pe peretele școlii unde va fi studiată împreună cu elevii lui dragi. În loc de bucuria pe care o aștepta, harta i-a adus mare durere în suflet, era „*harta blăstămată, lucrată în pripă de un general și un profesor*” orbi sufletește: toate denumirile localităților curat românești din

regiunile foste maghiare erau trecute tot cu nume ungurești.

Petre Ugliș a scris de îndată un articol la ziarul **Românul** din Arad cu titlul „*Harta care ar trebui arsă, iar autorii spânzurați*”. Ministerul a dispus arderea tuturor hărților încriminate, iar Institutul Cartografic al României i-a adus laude pentru „*inimosul articol*” într-o scrisoare pe care destinatarul ei a depus-o la Muzeul din Alba Iulia.

Când Consiliul dirigent a început reorganizarea învățământului din Transilvania, Petre Ugliș a fost numit învățător la Școala primară din Gurahonț, localitate situată pe drumul care duce de la Arad la Hălmagiu. Ca toate localitățile din Ardeal, aștepta un sflu nou, care să dea un imbold instrucției și educației în școli.

Petre Ugliș aducea cu sine o pregătire pedagogică temeinică primită de la profesorii săi de la Preparandia din Arad, era cunoscut pentru activitatea sa la asociația profesională **Reuniunea învățătorilor arădeni** unde participau și învățătorii din cercul Timișoara, acumulase și o experiență didactică în cei zece ani de învățământ în școlile din Bodrogul Vechi și Bara de lângă Lugoj.

Mai mult decât atât, numele lui apăruse în ziarele și revistele vremii din toată țara, iar cele trei volume de folclor publicate la Lugoj, în 1909, au fost o dovadă incontestabilă a dragostei lui pentru creația noastră populară.

Petre Ugliș a acceptat numirea la Școala primară din Gurahonț și a rămas aici în această „mică golgota” a Neamului românesc până în 1961, când s-a pensionat.

Școala din Gurahonț era o școală confesională. După război devine o școală de stat, iar grija dascălilor ei era de a asigura, prin abnegația și devotamentul lor, calitatea actului educațional. În scurt timp școala din Gurahonț se afirmă între celelalte școli din circumscripția Hălăgiului.

În 13 octombrie 1923 se organizează la Gurahonț Conferința generală de toamnă a învățătorilor, prezidată de inspectorul școlar al Hălămagiului, Mihai Vidu – fratele compozitorului Ion Vidu. Petre Ugliș a participat cu întreaga lui experiență la reuniunea acestor manifestări.

În anii următori asemenea conferințe s-au organizat în școlile din localitățile învecinate, prilej cu care Petre Ugliș s-a făcut remarcat prin intervențiile sale pedagogice: Bontești, Cil, Almaș, Rădești. De asemenea alături de alți

români adevărați, Petre Ugliș a susținut ideea ridicării la Arad a unui monument al Unirii precum și activitatea de adunare de fonduri pentru acest monument.

Pe data de 1 iunie 1923 cu prilejul *Conferinței învățătorilor* organizată la Școala primară din Cil, Petre Ugliș a vorbit despre activitatea culturală a învățătorului. La sfârșitul serbării i s-a oferit „**Ordinul Coroana României în grad de cavalier**”, distincție acordată de regele Ferdinand al României pentru participarea la înfăptuirea Unirii și la progresul școlii românești. Prestigiul școlii și al localității a crescut în mod simțitor, iar Petre Ugliș a considerat că, prin înființarea în același an, 1923, a Cercului Cultural, domeniul de activitate al învățătorului s-a extins dincolo de pereții școlii, pe lângă funcția ei de activitate; școala contribuie și la promovarea valorilor culturale în rândul maselor. După Unire, în Gurahonț au funcționat trei școli primare cu un număr considerabil de elevi.

Petre Ugliș a condus clasele complementare V-VI-VII în care frecventeau și elevi din satele vecine: Aciuta, Secaș, Iosas, Revetis, Hontișor, Almaș. Majoritatea erau copii de plugari, dar care visau, ca și dascălul lor de

altădată, să urmeze cursuri liceale sau a școlilor normale.

Vigoarea profesionistă și entuziasmul lui Petre Ugliș au făcut ca Școala din Gurahonț să devină centru metodic pentru școlile din zonă. Activitățile cercului metodic se finalizau cu o serbare școlară la care participau și părinții copiilor. S-au stabilit astfel relații deosebite între școala și comunitatea sătească. Petre Ugliș a primit aprecierea superiorilor săi și i-a încredințat funcția de subinspector de plasă. În această calitate s-a implicat în atragerea copiilor la școală, continua perfecțiune a activității didactice și evidențierea funcției culturale a școlii.

Timp de 13 ani, Petre Ugliș a condus școala de ucenici din Gurahonț. Cursurile erau frecventate cu regularitate de către tineri, unii dintre ei orfani de război, pe care i-a ajutat să-și facă un rost. Duminica și în sărbători îi vedea îmbrăcați în costumul tradițional românesc, curgând pe Valea Crișului Alb, purtând cu ei taina Feșilor – Frumoși din „Poveștile nemuritoare”. Aici l-a găsit pe unul din „voluntarii” de pe frontul italian, acum elogiat de săteni pentru curajul său. Se numea Nestor Lupei.

Om sobru și cumpătat, Petre Ugliș s-a implicat în tot ceea ce înseamnă viața comunității căreia îi aparținea acum. A publicat în gazeta **Zărândul**, din Brad, poezii populare din zonă, articole pe teme culturale și de educație. S-a angajat să combată cu arma scrisului relele sociale – alcoolismul, tabagismul, concubinajul și furturile care dovedeau o decădere a moralității publice. Asemenea probleme de educație morală au fost dezbătute și în cercurile învățătorilor din Gurahonț și satele învecinate.

În 1930 a luat inițiativa înființării unei reviste – **Revista Asociației învățătorilor din județul Arad** – al cărei redactor a fost el însuși. În paginile ei colaboratorii, majoritatea dascăli, semnav articole privind modernizarea învățământului, intensificarea activității culturale a învățătorilor, perfecționarea continuă a activității didactice. După un an de la apariție, revista a fost înlocuită cu **Școala vremii**, condusă de profesorul Teodor Mariș de la Școala Normală din Arad.

Petre Ugliș a sprijinit țărănimea din Hălmagiu și din satele învecinate, s-a bucurat de respectul și de încrederea lor. Acestea s-au materializat în alegerea lui ca Senator în anul 1933 în timpul guvernării liberale. În senatul

României a făcut parte din Comisia pentru învățământ. Alături de Nicolae Iorga a lucrat la îmbunătățirea legislației școlare.

Din 1937, după guvernarea liberală, Petre Ugliș se retrage la Gurahonț, unde și-a continuat activitatea de dascăl și de animator al vieții culturale. În anul 1961 s-a pensionat, dar n-a încetat să adune materiale pentru monografiile pe care intenționa să le elaboreze. S-a stabilit la București, pe strada Puișor, la numărul 24. Aici i-a fost expediată de către doamna Maria Milancovici, învățătoare în sătulețul Bodrogul Vechi, ultimul om al școlii bodrogane, scrisoarea datată 30 decembrie 1966, prin care oferea datele cerute de Petre Ugliș privind situația școlii și a satului, o listă cu numele învățătorilor începând cu anul 1911 până în 1966. Toate aceste informații i-au servit pentru *Scurtă monografie a sătulețului bimilenar Bodrogul Vechi*.

În **Alte mărturisiri duioase** Petre Ugliș realizează o scurtă prezentare a lucrărilor care au rămas în manuscris. Iată câteva dintre ele:

„*Pe lângă deosebita mea plăcere de a culege nestemate din gura bătrânilor noștri sfătoși, am mai scris și o epopee în versuri – Horia, Cloșca și Crișan, în 53 de pagini*”

„O iarnă întreagă am lucrat la un roman, nu ca să vadă lumina tiparului, ci ca să pot etreniza viața și obiceiurile satului meu natal și să-l pot reda mai autentic așa cum l-am văzut eu cu ochii mei sufletești”. Este vorba despre romanul **Moș Pătruț – Milionarul** care are 230 de pagini.

Monografia comunei Pecica l-a solicitat timp de două decenii; a adunat date, a cercetat lucrări istorice, geografice, folclorice și etnografice la Biblioteca Academiei Române și a definitivat-o în anul 1969.

De la Bara pân la Roma este „o scurtă descriere a zbuciumatei vieți a unui dascăl de la țară”.

Scurtă monografie a sătulețului bimilenar Bodrogul Vechi este lucrarea de suflet a lui Petre Ugliș deoarece „în acest sătuleț bimilenar mi-am început cariera didactică, mi-am adunat și publicat cele dintâi poezii populare, basme, povești și glume care întregesc această monografie”.

Din lucrările rămase în manuscris mai amintim:

Memoriu complet cu privire la Marea Unire a Neamului nostru românesc, Gurahonț, 1971

Pagini de suferință și glorie. Jurnal de război din 1914 – 1919

Monografia comunei Gurahonț,
manuscris, 1970

Suflet rătăcitor, traducere după o legendă rusească

Alte poezii populare

A scris mii de pagini până la vârsta de 88 de ani când vederea i-a slăbit atât de mult încât lentilele ochelarilor nu-l mai serveau, iar altele nu-și mai putea procura. În anii din urmă, după 1970, cu mare greutate mai putea găsi câte un povestitor prin satele în care a dăscălit. Era chiar indignat că folclorul nostru e pe cale de dispariție la fel ca și portul nostru național ori industria casnică.

A păstrat în suflet, până la sfârșit, credința că *„specificul românesc, atât în folclorul nostru cât și în tot ce este românesc”* a fost preocuparea majoră care l-a călăuzit toată viața.

PRO MEMORIA

Personalitatea lui Petre Ugliș Delapecica este proeminentă totodată, pentru prima jumătate a secolului al XX-lea. Are puritatea și strălucirea unui cristal ale cărui fețe se luminează reciproc și dau armonie întregului.

Dascălul a avut vocație și a contribuit la progresul școlii românești prin abnegație și dăruire profesională, într-o vreme în care se căutau forme care să definească specificul nostru național.

Folcloristul s-a arătat fascinat de farmecul poveștilor, baladelor, doinelor, cântecelor, legendelor dintr-o zonă întinsă de la Crișul Alb până la inima Banatului. Zestrea pe care o purta cu sine, moștenire de la moșii și părinții lui a îmbogățit-o neîncetat, cercetând satele dintr-o arie geografică largă.

Publicistul își leagă numele de gazetele apărute pe întreg teritoriu românesc. Reviste precum: *Poporul român*, din Budapesta, *Românul* și *Tribuna*, din Arad, *Plugarul român* și *Baba Dochia*, din Timișoara, *Zărândul*, din Brad, basmele culese de prin satele românești în zeci de ani, articolele pe teme culturale sau de educație.

Luptătorul pentru înfăptuirea Unității Naționale a simțit fiorul războiului vitreg, suferința, dar și gloria, a crezut cu putere în visul românilor de a trăi în România Mare, ca frații.

Petre Ugliș se identifică și cu eroii scrierilor sale. Este un Pipăruș Pătru modern, ori un Moș Pătruț Milionarul, devine el însuși erou în lupta pentru unitate națională, recunoscut de mai marii țării, decorat pentru curajul, spiritul de sacrificiu și înaltul său patriotism.

Primele sale volume de basme populare, publicate încă din 1909 – 1910, au apărut în câteva mii de exemplare și s-au vândut „ca pâinea caldă”.

Prin grija lui Ovidiu Bârlea și a altor folcloriști, basmele și poveștile au fost botezate „**Povești nemuritoare**”, tipărite în peste un milion de exemplare, epuizate toate în numai două săptămâni.

Editura Minerva și apoi Editura Ion Creangă i-au publicat volumul al II-lea de **Basme și povești din Crișana și Banat**, Traista cu povești.

Editura Facla din Timișoara i-a publicat volumul **Isprăvile lui Pipăruș** în anul 1975, iar Editura Tineretului publică, în 1968, un volumaș de povești populare culese din Banat, intitulat **Pipăruș Pătru**.

Editura Științifică și Enciclopedică din București publică în 1979 **Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc**, autori Iordan Dancu și S.C. Stroescu, cu o prefață de Ovidiu Bârlea. La pagina 436, litera „U” apare numele lui Ugliș – Delapecica, Petre; informații sumare privind viața și opera. Aprecierea lui Ovidiu Bârlea evidențiază valoarea volumului respectiv pentru activitatea folcloristică, **Poezii și basme populare din Crișana și Banat**, București, Editura pentru Literatură, 1968.

„spre lauda lui, el s-a ținut destul de aproape de oralitatea folclorică. Se vede la tot pasul cum țâșnește formularea populară, anumite exprimări caracteristice, fraza este în genere simplă, neîncărcată de ornamente și perioade lungi, încât se citește cu vădită plăcere. Uneori culegătorul ține să respecte și anumite forme dialectale ale pronunției, fără a abuza de un lexic prea local. P. Ugliș s-a străduit să ne dea o sinteză artistică a stilului oral din partea vestică a țării, și acesta este unul din meritele principale ale colecției sale” (Ovidiu Bârlea, Prefață la **Poezii și basme populare din Crișana și Banat**, București, E.P.L., 1968.

Contemporanii i-au înregistrat prezența în vâltoarea evenimentelor. Posteritatea i-a cinstit memoria pentru că personalitatea puternică și opera acestui om – culegerile de folclor, monografiile, jurnalul de front – depășesc actualitatea vremii sale, proiectându-se într-un timp mai larg, care ne cuprinde și pe noi și, în mod cert, pe cei ce vor veni după noi.

BIBLIOGRAFIE

1. Ugliș – Delapecica, Petre, - Chestionar pentru mărturisiri
2. Ugliș – Delapecica, Petre, - Evocări
3. Ugliș – Delapecica, Petre, Jurnal de război
4. Ugliș – Delapecica, Petre, Monografia comunei Pecica, 1969
5. Ugliș – Delapecica, Petre, scurta monografie a sătulețului bimilenar, Bodroglul Vechi, 1969
6. Ugliș – Delapecica, Petre, Poezii și basme populare din Crișana și Banat, București, E.P.L., 1968
7. Ugliș – Delapecica, Petre, S.C. Dicționarul folcloriștilor
8. Folclor literar românesc (cu o Prefață de Ovidiu Bârlea, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979.)
Prof. Delia (Rachici) Chevereșan

ARC PESTE TIMP

Amintirea d-lui prof. dr. Vasile Popeangă rămâne vie peste timp. Îi eram elev în urmă cu 41 de ani și parcă îl văd și astăzi mereu preocupat de problemele școlii pe care o îndruma cu atâta măiestrie. Zilele trecute i-am făcut o vizită la noul său loc de muncă – Biblioteca Universitară din Arad- când m-a primit, ca întotdeauna, cu o bucurie de nedescris.

Uite, chiar mă gândeam cum să dau de telefonul tău ca să-ți mulțumesc pentru ultima ta carte – *Istoria bisericilor ortodoxe din Almăj*. Este o carte document care va fi citată , pentru zona din care vine, obligatoriu de cei interesați de istoria bisericească a Banatului de sud. Am dat sfoară în țară peste tot întrebând pe apropiații noștri prof. Ghiță Magas, pe prof. Anton Ilica, care de altfel îmi promisese telefonul tău. Ai venit și mă bucur.

D-le profesor, printre alte preocupări recente mă bate gândul să abordez, în viitorul apropiat, monografia Bodrogului, sat înghițit de apele Mureșului în anul 1970.

Stai puțin. Îmi aduc aminte că aveam o elevă, fiica unui bun amic din Timișoara, care dorea să întocmească o lucrare de diplomă despre activitatea unui dascăl. Este vorba chiar de un

învățător, absolvent al Preparadiei arădene, pe nume Petre Ugliș Delapecica. Acest eminent dascăl, la îndemnul Astrei scrie în limita putinței sale, monografia Bodrogului precum și a comunei Pecica. Amândouă au rămas în manuscris. Dar să-ți mai spun câteva cuvinte despre învățătorul Petre Ugliș. A fost pe front. A trecut prin cliupe deosebit de grele. Eu am scris deapre aceste momente petrecute pe front. A fost un om care a făcut cinste locuitorilor acestor meleaguri dar mai ales dascălilor din rândul cărora s-a înrolat. După ce eleva respectivă a întocmit lucrarea a urmat surpriza cea mare. Aceasta îi povestise lui Petre Ugliș – avea bunicii în Gurahonț – faptul că o îndrumasem către domnia sa și m-am trezit într-o bună zi cu învățătorul Petre Ugliș, care s-a stabilit ulterior la Gurahonț, la mine în birou cu un geamantan în mână. L-a deschis meticolos dăruindu-mi tot ce adunase în timp – scrierile sale, jurnalul de front, culegerile de folclor și monografiile amintite. Lasă-mi puțin timp și te voi ajuta să-ți îndeplinești dorința. Ști ce mai trebuia să descri mai cu amănunt în cartea ta? Pe vremea graniței militare armata (grănicerii bănățeni) a dovedit adevărate acte de vitejie pe câmpul de luptă oriunde ar fi luptat. Un rol important l-au îndeplinit *prelații militari*. Aceștia n-au fost mulți însă aveau un rol important în desfășurarea ostilităților militare, alinând spiritual neajunsurile

frontului. Un astfel de om a fost, printre alții, și Dimitrie Țichindeal. Fiind mereu în mijlocul ostașilor, aproape de suferințele combatanților, ei intră și în problematica socială a mediului în care se ducea lupta. Acum își însușesc noțiunea de *națiune* cu care se întorc de pe front și pe care o răspândesc în rândul maselor largi. Acest lucru este numai un aspect al preocupărilor acestor oameni înaintemergători ai problemelor sociale pe care urmau să le întâlnească în mijlocul oamenilor din rândul cărora s-au ridicat. Trebuie subliniat faptul că în majoritatea lor acești prelați erau de cele mai multe ori și dascăli. Este un alt mod când îi putem integra pe oamenii școlii acelor vremuri în viața socială a *națiunii române*. Erau mulți care au înțeles că datoria lor era să pregătească *buni români*. Am ținut cont întotdeauna de aceste exemple ale neamului și am dorit să transmit elevilor mei acest lucru. Am reușit ? N-am reușit ? Timpul va decide asupra strădaniei mele.

În timp ce ascultam nemișcat cuvintele dascălului meu îmi treceau prin minte alte personalități ale vremurilor trecute care au îndeplinit astfel de misiuni nobile: preot militar Pavel Boldea, preot militar Coriolan Buracu și mulți alții care, ca preoți militari, au lăsat multe însemnări legate de activitatea lor de pe front.

M-ai ascultat cu mare atenție. Am observat interesul tău pentru cele relatate.

D-le profesor! V-am ascultat ca și elev și încă mă uimiți și acum după atâția ani. Întotdeauna întâlnirea cu d-voastră mă aduce acasă și mă obligă, după fiecare dialog, la mai mult gândindu-mă tot timpul să vă fac pe plac și să nu vă supăr. Nu meritați să vă supere nimeni. Mă bucur că fac parte din valul de dascăli ai pedagogiei arădene a cărui părinte este Omul și Profesorul dr. Vasile Popeangă.

Timpul a trecut nespus de repede. Am simțit că trebuia să mă retrag.

Stai! Tu nu pleci de la mine așa. Uite aici am pregătit pentru un alt prieten o carte. Dar nu-i pentru cine se pregătește, ci pentru cine se nimerește! Îți mai dau și revista noastră și...

Trebuia să plec. Am simțit un gol în momentul în care am închis ușa bibliotecii. M-am oprit pentru o clipă. Doream să mă întorc, dar pașii m-au condus spre ieșire. Afară ploua. Aveam umbrela în mână dar uitasem de ea. Abia după un timp m-am dumerit și am deschis umbrela.

S-a întâmplat pe 1 noiembrie 2007.

Gh. Rancu Bodrog

CUPRINS

Cuvânt înainte/	3
În loc de prefață/	10
PARTEA I/	12
Descrierea fizică/	12
Situația/	16
Clima/	17
Istoria/	17
Mănăstirea Hodoș Bodrogului/	21
Satul sub ocupație turcească/	23
Legenda mănăstirii Bodrog/	24
Reforma agrară/	28
Din Cenușotcă – Făt Frumos/	41
Haiducii Suciu și Iancu Bitangu/	42
Satul în trecut/	46
PARTEA a II-a/	48
Numărul sufletelor în anul 1910 și al știutorilor de carte/	48
Ocupațiunea locuitorilor/	49
Locuința/	50
Portul/	52
Numele de botez/	53
Numele de familie/	54
Porecle/	54
Școala/	55
Frecvența școlară/	58

Tabelul învățătorilor care au funcționat în decurs
de un secol/ 58
Salarizarea învățătorilor/ 60
Biserica/ 62
Pentru ce n-a crescut satul?/ 63
Cetatea Ceala din vecinătatea Bodrogului/ 64
Un cuvânt de încheiere/ 65
Famiiliile ale căror case au fost distruse de viitura
de apă în primăvara lui 1970 din satul Bodrogul
Vechi/ 66
Case rămase nedărâmate de viitura apelor/ 69

COMUNICĂRI

Anton Ilica

*Nicolae Iorga în vizită la mănăstirea Hodoș
Bodrog (1904)/ 71*

Delia Chevereșan

*Destinul unui dascăl – Petre Ugliș
Delapecica/ 79*

Gheorghe Rancu Bodrog

Arc peste timp/ 116